

ÖREBROPROJEKTET

Delstudier

40.

KAMRATSTATUS OCH LIVSSITUATION

En studie av barn i 11-års åldern

Peter Zettergren
Psykologexamensarbete
November 1977

Psykologiska institutionen
Stockholms universitet

Psykologiska Institutionen
Box 6706
11385 Stockholm
Tel. 08-22 81 60/353
Professor David Magnusson

FÖRORD

Örebroprojektet är ett forskningsprojekt, som startades år 1964 för att arbeta med problem rörande utveckling och anpassning. Anpassning betraktas som en fortlöpande process, som måste studeras genom att den deltagande gruppens utveckling följs under hela den period som är av betydelse för de problem som står i centrum.

Projektet har följaktligen fått en longitudinell utformning. Två årsklasser följs från det år då barnen var tio respektive tretton år gamla. Huvudgruppen, barn som är födda 1955, och pilotgruppen, barn födda 1952, har deltagit i undersökningarna i ca tio år. De har nu lämnat ungdomsskolan.

Då barnen i huvudgruppen var ca 11 år gamla genomfördes en intensivundersökning av den totala livssituationen för ett stickprov av barn som togs ut på grundval av olikheter i kamratrelationer. Huvudintresset var knutet till de barn som saknade kontakt med sina kamrater. Dessa undersökningar har noggrant beskrivits av Adebäck (1969), som också redovisat den del av resultatet som rör hemförhållanden.

Föreliggande rapport ger en koncentrerad bild av livssituationen för barnen i undersökningsgrupperna, och behandlar den ur olika synvinklar: från hemmets, kamraternas, lärarnas och elevens egen.

Rapporten har utarbetats av Peter Zettergren.

Forskningsarbetet har bekostats av Riksbankens Jubileumsfond.

Stockholm 1977-11-11

Anders Dunér
Projektledare

David Magnusson
Vetenskaplig ledare

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	<u>Sid:</u>
INLEDNING	1
BAKGRUND	3
Prolog	3
Kamratgruppen	3
Kamratstatus och individegenskaper	5
Kamratstatus och bakgrundsfaktorer	9
SYFTE	11
METOD	13
Uttagning av barngrupperna	13
Intensivundersökningen i åk 5	14
Variabelurval	17
Variabelklassifikation	17
Analysmetoder	19
Resultatreodvisning	20
RESULTAT	21
1. Hembakgrund	21
2. Skoltrivsel enligt föräldrarna	24
3. Kamratrelationer enligt föräldrarna	26
4. Allmänna hemförhållanden enligt föräldrarna	28
5. Hemförhållanden: Barnets uppfostran enligt föräldrarna	30
6. Hemförhållanden: Föräldrarnas attityder i uppfostringsfrågor enligt föräldrantervjuer	34
7. Hemförhållanden: Föräldrarnas relationer till barnet enligt föräldrantervjuer	36
8. Barnets beteende mot kamrater enligt läraren	39
9. Kamraternas beteende mot barnet enligt läraren	41
10. Lärarens inställning till eleven enligt lärarintervju	44
11. Personlighetsdrag hos eleven enligt läraren	46
12. Elevens relationer till klasskamraterna enligt elevintervju	48
13. Elevens relationer till övriga kamrater (alltså förutom klasskamraterna) enligt elevintervju	50
14. Elevens relationer till sin lärare samt elevens inställning till skolsituationen i sin helhet enligt elevintervju	52
15. Psykisk och fysisk hälsa samt några fysiska egenskaper	54
RESULTATSAMMANFATTNING	56
Utstötta barns livssituation	56
Populära barns livssituation	59
Konklusion	61
DISKUSSION	63
Allmänt	63
Kamratrelationer	63
Relationer till vuxna	64
Individegenskaper	65

	<u>Sid:</u>
Hemförhållanden	66
Flickor och pojkar	66
Utstötta och isolerade barn - en homogen grupp?	67
Epilog	68
LITTERATURFÖRTECKNING	70
Bilagor	

INLEDNING

Denna rapport innehåller en basredovisning av data som insamlats av Berit Adebäck (1969) inom Örebroprojektets ram. Örebroprojektet är ett longitudinellt forskningsprojekt kring anpassning och utveckling, vilket pågått sedan 1964. Inom detta projekt har man bl a följt hela den population av barn som började årskurs 3 i grundskolan i Örebro höstterminen 1964 (ca 1000 flickor och pojkar) och regelbundet genomfört datainsamlingar för att kartlägga eleverna, deras anpassning och deras miljö. För en närmare beskrivning av detta projekt hänvisas till Magnusson, Dunér och Zetterblom (1975).

Ur Örebroprojektets huvudgrupp uttogs 90 barn genom ett extremgruppsförfarande så att man erhöll tre grupper av vardera könet enligt följande (inom parentes anges förkortningen för varje grupp):

- 15 pojkar med mycket dåliga kamratrelationer (P-)
- 15 pojkar med ordinära kamratrelationer (PN)
- 15 pojkar med mycket goda kamratrelationer (P+)
- 15 flickor med mycket dåliga kamratrelationer (F-)
- 15 flickor med ordinära kamratrelationer (FN)
- 15 flickor med mycket goda kamratrelationer (F+).

Uttagningen grundade sig på kamratskattningar av barnens popularitet vid två olika tidpunkter då barnen var omkring 10 år (vårterminen i åk 3) och då de var omkring 11 år (vårterminen i åk 4). Man använde sig av tre oberoende sociometriska kriterier, två i åk 3 och ett i åk 4.

Vid uttagningen skedde en matchning med avseende på kön och klass-tillhörighet, på så sätt att barnen uttogs i triader av samma kön och ur samma klass. För ett barn med extremt låg social status (mycket dåliga kamratrelationer) uttogs ur samma klass ett barn med genomsnittlig social status (ordinära kamratrelationer) och ett med extremt hög social status (mycket goda kamratrelationer), alla av samma kön. En utförlig beskrivning av uttagningen och av barngrupperna redovisas nedan i metodavsnittet. För övrigt hänvisas till Adebäck (1969).

Inom Örebroprojektets ram genomförde Adebäck (1969) en intensivundersökning av dessa barn i åk 5, (1966/67). Denna omfattade följande datainsamlingar (förkortning inom parentes):

Intervju med moder	(M)
Intervju med fader	(F)
Intervju med barnet självt i form av ett samtal kring ett bildmaterial	(E)
Läraryntervju och lärarobservationer	(L)
Läkarundersökning	

Adebäck (1969) har analyserat data från moders- och fadersintervjun med syftet att undersöka om det förelåg några systematiska skillnader i hemförhållanden och föräldrelationer mellan grupperna vid den tidpunkt då undersökningen genomfördes. Adebäck kunde visa att pojkar och flickor med dåliga kamratrelationer hade genomsnittligt sett en hemmiljö som var mera otrygg och motsägelsefull än vad grupperna med ordinära och goda kamratrelationer hade.

Övriga delar av det insamlade materialet har inte tidigare bearbetats och avrapporterats. Vi analyserar här ett urval variabler från hela det insamlade materialet, alltså även från moders- och fadersintervjun. Detta av två skäl. Dels och viktigast för att få en helhetsbild av barnens livssituation och dels för att analysen och redovisningen av data görs på ett annat sätt och med andra metoder än de Adebäck (1969) använt sig av.

BAKGRUND

Prolog

Människan är en social varelse och som sådan beroende av och samverkande med andra människor. Många är de som hävdar att behovet av social kontakt och närhet till andra är ett grundläggande behov hos människan. Så t ex Maslow (1954), vilken har samhörighetsbehovet som en nivå i sin behovshierarki. Människan har behov av samhörighet med andra och att bli accepterad av andra. En annan behovsnivå hos Maslow är behovet av uppskattning, både självuppskattning och erkännande från andra.

De interaktionistiska teoretikerna, bland vilka främst märks Mead och Cooley (se t ex Asplund, 1967), är kanske de som starkast betonat andra människors betydelse för individen. Inom den symboliska interaktionismen är ett huvudantagande att individens jag utvecklas i interaktionen med andra människor, ja att interaktionen är en förutsättning för och frambringar medvetande och jag. Meads grundläggande tes är att de själsliga fenomenen, medvetande och jag, är sociala produkter och Cooley har skrivit: "Jag själv och den andra existerar inte som varandra ömsesidigt uteslutande sociala fakta". Jaget utvecklas framför allt i interaktionen med de personer som är betydelsefulla för individen i någon mening och som ofta omger honom. Individen påverkas att se på sig själv på samma sätt som omgivningen ser på honom.

Med de symboliska interaktionisterna är vi inne på den stora roll som andra människor och grupper spelar för individens utveckling i barndomen och ungdomen. Framför allt psykodynamiska teoretiker och kliniker har lärt oss se familjens, och i vår kulturkrets främst moderns, betydelse för det lilla barnet. Relationen till och samspelet med modern (föräldrarna) blir den grund och den modell som alla senare relationer bygger på. Erikson (1971) talar om den grundläggande tillit till omgivningen och andra människor som under spädbarnstiden föds ur ett kvalitativt bra förhållande till modern.

Kamratgruppen

Kamrater och vuxna utanför familjen kommer att spela en allt större roll när barnet börjar utvidga sin intressesfär och gradvis frigöra sig från familjen.

Sullivan (1953) anser att barnen när de börjar skolan har ett behov av kamrater och av att bli accepterade av dessa. Eriksson (Maier, 1969) menar att kamraterna under latens-perioden blir lika betydelsefulla som de vuxna. Kamraterna är nödvändiga för den egna självkänslan och tjänar som måttstock för framgång eller misslyckande. Simms och Simms (1969)

nämner några viktiga funktioner som kamratgruppen har. Den hjälper till att reducera de stora olikheterna i barnens uppfostran genom de gemensamma normer, värderingar och beteenden som accepteras av medlemmarna. Simms och Simms skriver: "The child develops a pattern of conduct consistent with the groups expectations and a selfconcept with which to support that conduct". (Simms & Simms, 1969, sid. 104). Så småningom lär sig barnet påverka och förändra gruppens regler och normer, vilket är ett viktigt steg på vägen mot "moral autonomy". En annan funktion hos kamratgruppen är att fortsätta och stabilisera inlärandet av könsrollerna.

Ur ett samhälleligt perspektiv kan sägas att den nuvarande sociala och ekonomiska utvecklingen med bl a utbyggnaden av förskolan leder till att andra grupper än familjen blir alltmer centrala i individens liv. Redan före skolåldern får många barn lära sig fungera i relativt stora kamratgrupper på daghemmet eller hos dagmamman. Och i skolan har medvetandet om och förståelsen för den sociala funktionens betydelse vuxit alltmer. Det framkommer bl a i läroplanen för grundskolan av år 1969, Lgr 1969, som framhåller skolans ansvar för elevernas "sociala fostran". Samverkan med klasskamraterna i grupparbeten och diskussioner utgör ett mycket större inslag i skolarbetet än tidigare.

Bland en uppväxande individs sociala relationer utgör alltså som ovan framgått kamratrelationerna en viktig del och har antagligen stor betydelse för individens totala anpassning och aktuella och framtida livssituation. Barnets kamratrelationer måste ses i en helhetsbild, där svårigheter att anpassa sig till kamratgruppen emanerar från ett antal andra faktorer i individens liv och där kamratsvårigheterna i sin tur återverkar på övriga livsområden. Sullivan (1953) hävdar att den stora vikt barnet fäster vid kamraterna i skolåldern också innebär en fruktan att inte bli accepterat av framför allt populära och omtyckta kamrater. Utesluts barnet från kamratgruppen kan det leda till störningar i självkänslan. Omvänt är låg självkänsla en orsakande faktor vid utstötthet och isolering. Enligt Sullivan följer med låg självkänsla svårigheter att känna sig positiv till andra människor, man isolerar sig och begränsar kontakterna med andra.

En stor del av sin dag tillbringar ett skolbarn i det relativt slutna system som skolklassen och skolmiljön utgör. Skolklassen och klasskamraterna blir för eleven en viktig social enhet och referensgrupp som ställer höga krav på anpassningsförmåga. För många barn är klasskamraterna den sociala gruppering som näst efter familjen ger upphov till de starkaste emotionella och sociala erfarenheterna med åtföljande inflytande på barnets självkänsla och sociala kontakter.

Med tanke på att kamratgruppen spelar en så stor roll i skolåldern är det oroväckande att många barn går igenom skolan utan att ha några vänner eller endast har få vänner. Granlund (1959) fann att 6% av barnen i tredje till sjätte klass (grade) inte hade några vänner i klassen och att ytterligare 12% endast hade en vän. Medan de flesta barn under kortare perioder kan ha kamratsvårigheter, finns det alltså några som mer varaktigt har svårigheter i sina relationer till kamraterna. De är illa omtyckta, blir negativt eller likgiltigt bemötta och vid sociometriska test får de inget eller endast något enstaka val från kamraterna.

Dessa barns låga sociala status i kamratgruppen kan manifesteras sig på olika sätt. Vissa blir utsatta för aktiv aggressivitet och ogillande från kamraterna, de blir utsatta för vad man i den aktuella debatten benämner mobbning (se bl a Heinemann, 1972 och Olweus, 1973).

Andra åter nonchaleras av kamraterna, man bemöter dem med passivt ogillande eller likgiltighet (Broman, 1974).

De negativa konsekvenserna av låg kamratstatus har dokumenterats i åtskilliga undersökningar. Huvudsakligen har man då tagit kamratsituationen i skolan till utgångspunkt. Socialt utstötta och isolerade barn blir oftare än andra skolavbrytare (Ullman, 1957), ungdomsbrottslingar (Roff, Sells & Golden, 1972) och får oftare psykiska problem senare i livet (Cowen, Pederson, Babijian, Izzo & Trost, 1973). Det är alltså av stor vikt att försöka kartlägga dessa barns livssituation. Hur har de det, hur har de haft det tidigare och vad kan man göra för att hjälpa dem?

Kamratstatus och individegenskaper

Det är naturligtvis många olika faktorer som samverkar till att bestämma en individs ställning och status i kamratgruppen. En grupp faktorer som varit föremål för omfattande forskning är egenskaper hos den enskilde individen, särskilt personlighetsdrag i vid bemärkelse omfattande också de yttre manifestationerna av personligheten i t ex beteendet gentemot andra individer. Man har frågat sig om det finns något samband mellan kamratstatus och olika personlighetsdrag. Är det alltså någon skillnad mellan populära och impopulära barn med avseende på personlighet?

Forskningen kring sambandet mellan social status och personlighetsdrag har inte entydigt bekräftat att det föreligger ett samband, även om flertalet undersökningar pekar i den riktningen. Medan vissa forskare funnit att lågstatusbarnen hade mer problemfyllda och "störda" personligheter (Grossman & Wrighter, 1948; Northway & Wigdon, 1947), har andra inte funnit några samband mellan social status och personlighetsdrag (Powell, 1948; Nowell, 1953).

Resultatet är naturligtvis beroende av vilka instrument som används i undersökningen och vilka personlighetsdrag som mäts. Så t ex kan det förmodas att personlighetsdrag som hänger nära samman med öppet, socialt beteende med stor sannolikhet är relaterade till kamratstatus. Även de kriterier som används för att bestämma den oberoende variabeln social status hos kamraterna har betydelse för resultatet, då ju dessa kriterier är avgörande för vilka individer som hamnar i den populära resp. impopulära gruppen.

Det kanske vanligaste popularitetsmättet är sociometriska val, vilket också använts som kriterium på kamratstatus i föreliggande undersökning i form av sociometriska val av klasskamraterna. För jämförelsens och anknytnings skull har vi därför i nedanstående forskningsöversikt huvudsakligen begränsat oss till ett urval undersökningar med liknande kriterier på kamratstatus, d v s sociometriska mått i skolsammanhang. För att få en bred och adekvat uppfattning om hur personligheten är relaterad till kamratstatus representerar däremot undersökningarna tillsammans flera olika instrument och personlighetsdrag.

Bonney (1955) använde sig av observationer för att mäta socialt beteende hos elever i 2:a klass (grade), och dessutom använde han frågeformulär, intelligenstag och lärarskattningar. Observationerna visade att högstatusbarnens sociala beteende var mer variabelt än lågstatusbarnens och att de var mer mångsidiga och psykologiskt fria. Högstatusbarnen hade sociala tillgångar som lågstatusbarnen tycktes sakna. De deltog aktivt i olika gruppaktiviteter, var ofta inbegripna i verbal kommunikation och vänskaplig kontakt med andra barn och de hade ett gott humör. Högstatusbarnens personlighet var mer balanserad, de kunde visa både vänlighet och socialt adekvat aggressivitet.

Dunnington (1957) fann i en förskolegrupp (4-5 år) att högstatusbarnen var mindre aggressiva och mer positiva i sitt samspel med andra barn än lågstatusbarnen. De uppvisade också mer av självinitierad, verbal kommunikation.

Bjerstedt (1956) använde sig av lärarskattningar, kamratskattningar, fri lärarkarakteristik av eleven, frågeformulär, observationer och betyg för att kartlägga elevers, ur klass 3 till 8, anpassning i skolmiljön. Resultaten visar att lågstatus eleverna hade sämre interaktions- och arbets-effektivitet och upplevde sin egen kamratsituation otillfredsställande. De hade

en mer negativ inställning till arbetet, arbetskamrater och till sig själva i de observerade situationerna. Lärarna ansåg att lågstatus-eleverna i högre utsträckning än andra hade olika slags problem.

Bergman (1965) intervjuade föräldrar och lärare och lät föräldrarna besvara ett attitydformulär angående uppfostran, i sin jämförelse av en impopulär grupp i klass 1 - 3 med en normalgrupp. De impopulära eleverna hade oftare problem med sin aggressivitet, de var antingen för aggressiva eller för undfallande. Deras självkänsla var vacklande, antingen en attityd av "jag är bäst" eller "jag är sämst". De var också mer symtombelastade och deras mödrar var mer positiva till en auktoritär uppfostran.

Inom Örebroprojektets ram har Broman (1974) gjort en undersökning på dels en grupp barn som är mer aktivt utstötta av sina kamrater och dels en grupp barn som är mer passivt utstötta. Grupperna har uttagits med hjälp av sociometriska mått i åk 3 och åk 6. Undersökningen har huvudsakligen genomförts med hjälp av de instrument, framför allt enkäter, som förekommer inom Örebroprojektet (se Magnusson, Dunér & Zetterblom, 1975). Broman fann att i åk 3 och åk 6 var de passivt och i ännu högre utsträckning de aktivt utstötta barnen, enligt lärarskattningar, disharmoniska, okoncentrerade och aggressiva. Lärarna upplevde dem också som "sämre anpassade" än andra barn.

In en brett upplagd, longitudinell undersökning har Roff, Sells och Golden (1972) bl a undersökt hur kamratstatus samvarierar med olika personlighets- och anpassningsvariabler. Som mått på kamratstatus användes både sociometriska kamratval och lärarskattningar. Ett intressant resultat är att man med hjälp av lärarskattningar kunde finna tre undergrupper bland lågstatusbarnen.

Dels var det en grupp med barn som betecknades som lata, omogna och med dåligt självförtroende. Dessa barn presterade dåligt och hade låg IQ.

En andra grupp bestod av barn som ansågs upproriska mot kamrater och lärare, fysiskt aggressiva, de stal från kamraterna, de ljög och fuskade och förlorade ofta behärskningen.

I den tredje undergruppen skattades barnen som blyga, tillbakadragna och dagdrömmande.

Northway (1944) fick i sin intensivstudie av barn i 5:e och 6:e årskursen

en liknande uppdelning av outsider-gruppen i tre undergrupper.

Kidd (1951) fann att isolering var associerat med aggression och tillbakadragenhet, reaktioner kännetecknande för en situation av frustrering och osäkerhet. Dessa reaktioner stämmer väl överens med de två senare undergrupperna hos Roff, Sells och Golden.

Olweus (1973) har koncentrerat sitt intresse på aktivt utstötta pojkar, d v s pojkar som blir mobbade, i sin forskning i skolor i Solna och Stockholm. Han betonar starkt vikten av att ta med både de som varaktigt mobbar, översittarna och de som varaktigt blir mobbade, hackkycklingarna. Dessa båda grupper uttogs via strukturerade lärarintervjuer i åk 6. Hackkycklingar benämndes sådana elever som varaktigt har varit och eventuellt fortfarande var utsatta för andra elevers aktiva aggression och översittare var sådana elever som fysiskt eller psykiskt plågade eller förtryckte någon eller några andra elever.

Det är viktigt att notera att hackkycklingarna är en renodlad grupp av aktivt utstötta, medan lågstatusgruppen i flera av de här refererade undersökningarna och i föreliggande uppsats dessutom innehåller elever som är mer passivt utstötta och isolerade. Gruppen hackkycklingar är alltså inte synonym med gruppen impopulära elever.

Med hjälp av olika metoder (intervju, enkät, sociometriska val etc.) och olika bedömare (lärare, kamrater, mammor, eleverna själva) ville Olweus komma åt faktorer av betydelse för mobbningsproblematiken.

Han kunde konstatera att det var fråga om kamratrelationer av betydande varaktighet i tid och att det i stort sett inte var samma pojkar som var både hackkycklingar och översittare. Antalet hackkycklingar kunde uppskattas till cirka 5% i det undersökta materialet och ungefär lika många uppskattades vara översittare.

Yttre avvikelser verkar inte betyda så mycket för mobbningsproblematiken som ibland har hävdats. Endast vad gäller fysisk styrka var hackkycklingarna klart sämre lottade än en kontrollgrupp och översittarna.

Med avseende på personlighet var hackkycklingarna icke-aggressiva på ett undfallande sätt, medan översittarna var mycket aggressiva och mer positiva till våld och våldsmedel. Hackkycklingarna var ängsliga och nervösa och hade en mer negativ självvärdering, medan översittarna hade en i stort sett positiv värdering av sig själva och var mer orädda och

mindre ängsliga.

Olweus drar slutsatsen att de erhållna resultaten på personlighetssidan gör det sannolikt att hackkycklingarnas icke-aggressiva beteende i stor utsträckning beror på en oförmåga till eller rädsla för aggressivt beteende mot kamraterna t o m där det skulle vara befogat och adekvat.

I de här refererade undersökningarna framträder en grupp av utstötta och isolerade barn med stora sociala anpassningsproblem, begränsade sociala tillgångar och därmed sammanhängande, negativa personlighetsdrag.

Kamratstatus och bakgrundsfaktorer

Många forskare har också sökt efter bakgrunden till dessa individuella egenskaper. Man har frågat sig vilka faktorer som är avgörande för olikheter i personlighetsdrag och social anpassning. Framför allt har man koncentrerat sig på hemförhållandena och sett dessa som viktiga och orsakande faktorer till olikheterna i individernas totala anpassning och mer speciellt sociala status.

Flinck (1965) visade att positivt skolanpassade högstadieelever hade bättre kontakt med sina föräldrar. Hon fann inga samband mellan skolanpassning och socialgrupp eller mellan skolanpassning och moderns förvärvsarbete.

Sjölund (1964) fann att moderns tillfredsställelse med sin tillvaro var den mest betydelsefulla faktorn för barnets sociala anpassning. Missnöjda mödrar hade fler barn med anpassningsproblem än nöjda mödrar. Detta resultat var oberoende av om familjen var fullständig eller inte, eller om modern förvärvsarbetade.

Roff, Sells och Golden (1972) fann i sin ovan refererade undersökning att kamratutstötthet är relaterat till många olika slags problem i familjen som fattigdom och låg socio-ekonomisk status, låg utbildning hos föräldrarna, konflikter inom familjen, fysiska och psykiska sjukdomar och låg IQ.

Adebäck (1969) som insamlade och använde sig av samma material som i föreliggande studie, undersökte om hembakgrunden skilde sig för tre barngrupper med olika social status bland klasskamraterna. Uppgifter om hembakgrunden hade insamlats i föräldrantervjuer. Uttagningen av barngrupperna och datainsamlingen finns utförligare beskrivna på annat håll i denna uppsats och hos Adebäck. Här skall endast ges en kort sammanfattning av resultaten från Adebäcks studie. Det kan till att börja med konstateras att för både flickor och pojkar förelåg det ett samband mellan

olika hemförhållanden och kamratstatus.

I de utstötta barnens hem var det sämre kontakt, trivsel och harmoni mellan familjemedlemmarna, föräldrarna var mer avvisande känslomässigt, uppfostringssvårigheter förekom oftare, föräldrarna använde aga mer frekvent och hade också en mer positiv syn på aga och de var oftare oeniga i uppfostringsfrågor. Föräldrarna ansåg sig ha sämre kontakt med varandra och uppmuntrade mindre ofta barnets kamratumgänge.

För de utstötta pojkarna gällde dessutom att mödrarna var mer överbeskyddande och ängsliga, de var mer missnöjda med sin arbetssituation, de hade svårare att behärska sig känslomässigt och ansåg att fadern inte tillräckligt engagerade sig i barnets uppfostran. Omvänt var fäderna i sin tur missnöjda med modern som fostrare och hennes engagemang i uppfostran. De hade också en mer negativ syn på bostadens omgivning.

De utstötta flickornas mödrar var missnöjda med sitt arbete och med fadern som fostrare och upplevde oftare barnuppfostringsproblem i bostadsområdet.

I Olweus undersökning (1973), som också refererats ovan, fann man att skolans storlek, klassens storlek och antalet pojkar i klassen inte tycktes ha någon betydelse för uppkomsten av mobbning. Det betydelsefulla verkade vara de personliga relationerna mellan pojkarna i klassen, medan förhållandet till lärarna och skolarbetet tycktes spela en underordnad roll.

Lärarna upplevde att föräldrarna till många hackkycklingar överbeskyddade sin pojke och var överdrivet ängsliga.

Slutligen kan nämnas att Olweus inte hittade några skillnader vad gäller socialgrupp eller utbildningstidens längd för föräldrarna.

SYFTE

Litteraturgenomgången ovan ger stöd åt antagandet att den sociala statusen i kamratgruppen är en viktig indikator på den totala anpassningen, både i yttre och inre bemärkelse, och att barn med olika kamratstatus skiljer sig åt med avseende på en del undersökta bakgrundsfaktorer, som t ex hembakgrunden.

Denna rapport syftar till att ge en tvärsnittsbild av livssituationen för grupper av barn med olika social status bland klasskamraterna. Utgångspunkten är den information som i en intensivundersökning i åk 5 (1966-67) insamlades av Adebäck (1969) genom intervjuer med moder, fader, lärare och elev, samt läkarundersökning och lärarobservationer av eleven.

Huvudsyftet är att undersöka relationen mellan elevernas kamratstatus och deras allmänna livssituation, d v s om grupper av elever med olika popularitet hos klasskamraterna skiljer sig åt med avseende på olika aspekter av sin livssituation. I livssituationen, som den speglas i våra data, innefattas hemförhållanden, individegenskaper och deras manifestation i konkreta sociala beteenden, samt anpassning i olika miljöer och situationer framför allt inom skolan.

Vår allmänna hypotes är, med ledning av litteraturgenomgången, att eleverna med mycket låg kamratstatus (de utstötta och isolerade barnen) i olika avseenden har en sämre livssituation än de normalpopulära och de mycket populära eleverna. Huvudintresset är knutet till de utstötta och isolerade barnen, men dessutom kan vi studera i vad mån de mycket populära barnen skiljer sig från de genomsnittligt populära.

Inom ramen för huvudsyftet och den allmänna hypotesen kan några intressanta problemställningar formuleras:

Är de utstötta och isolerade barnens livssituation genomgående sämre än övriga barns, eller är det i vissa specifika och avgränsade avseenden de har det sämre?

Inom vilka livsområden är skillnaderna mellan grupperna med olika social status störst?

Föreligger det några skillnader mellan könen i relationen mellan kamratstatus och olika livsområden?

En tvärsnittundersökning som denna kan inte besvara några frågor om kausala samband. Vi kan dock här visa om dåliga kamratrelationer hänger samman med en allmänt dålig livssituation och huruvida man därmed kan se utstötthet och isolering som en del i ett större problemkomplex. Vårt antagande är att det förhåller sig på det sättet, vilket vi ovan formulerat i den allmänna hypotesen.

Vi antar vidare utifrån ett omfattande stöd i den psykologiska litteraturen, men utan att här kunna pröva detta antagande, att de sociala och emotionella hemförhållandena i stor utsträckning bestämmer barnets allmänna anpassning även utanför hemmet (t ex i skolan) och att ett viktigt symptom på denna anpassning är barnets kamratstatus.

METOD

Uttagning av barngrupperna

En utförlig beskrivning av hur barngrupperna valts ut återfinns hos Adebäck (1969). Här ger vi en sammanfattning av förfarandet.

Uttagningskriterier: Eftersom intresset var inriktat på de elever vars kamratstatus är relativt stabil över en längre tidsperiod, och för att undvika att få med elever i grupperna som tillfälligtvis ligger på en viss statusnivå, gjordes mätningar med ett års mellanrum då barnen var 10 respektive 11 år. Följande uttagningskriterier användes.

1. Rangordning 1965 vid 10 års ålder (VT i åk 3). Eleverna rangordnade klasskamraterna av samma kön i den ordning de ville att kamraterna skulle flytta med vid ett eventuellt byte av klassrum. Förutsättningen var att inte alla elever skulle få plats i det nya klassrummet.
2. Sociometriska val 1965 vid 10 års ålder (VT i åk 3). Eleverna fick välja de tre klasskamrater av eget kön som de helst ville leka med på rasterna och de tre klasskamrater de helst ville leka med på fritiden. En summering av de antal val varje elev erhållit sammanlagt vad gäller rast och fritid har därefter gjorts.
3. Sociometriska val 1966 vid 11 års ålder (VT i åk 4). Eleverna fick välja de tre klasskamrater av eget kön som de helst ville leka med på rasterna.

Undersökningsgrupper: Det totala antalet undersökta elever var 90 st. Urvalet av eleverna gjordes 1966, då barnen var 11 år gamla och hade varit stabilt utstötta respektive omtyckta under en period på 1 år (från 10 till 11 år).

Eftersom kamratstatus kan ha samband med delvis olika faktorer, för pojkar respektive flickor, skedde en matchning med avseende på kön. Grupperna matchades också med avseende på skolklasstillhörighet för att få kontroll över den referensram som klassen utgör.

Till att börja med uttogs 15 pojkar och 15 flickor med extremt dåliga kamratrelationer, de utstötta grupperna.

Därefter uttogs de 15 pojkar respektive flickor som var mest omtyckta av kamraterna och som gick i samma klasser som de utstötta barnen. Bland de elever som låg genomsnittligt i samtliga kriterier på popularitet,

uttogs med lottning 15 elever av vardera könet från de aktuella klasserna.

Barnen uttogs alltså i triader, så att för ett barn med mycket dåliga kamratrelationer uttogs ur samma klass ett barn med genomsnittliga kamratrelationer och ett med mycket goda kamratrelationer, alla av samma kön.

På detta sätt bildades tre grupper om 15 elever vardera för båda könen enligt följande (inom parentes anges förkortningen för varje grupp):

15 pojkar med mycket dåliga kamratrelationer (P-)

15 pojkar med ordinära kamratrelationer (PN)

15 pojkar med mycket goda kamratrelationer (P+)

15 flickor med mycket dåliga kamratrelationer (F-)

15 flickor med ordinära kamratrelationer (FN)

15 flickor med mycket goda kamratrelationer (F+)

Efterkontroll av vissa variabler: Efter uttagning av grupperna gjordes en kontroll av om det förelåg några skillnader i socialgruppstillhörighet, begåvning eller prestation. En utförlig presentation av denna kontroll ges hos Adebäck (1969), här följer en kort sammanfattning.

Det framkom inga systematiska samband mellan kamratstatus och socialgruppstillhörighet, dock förekom en icke-signifikant överrepresentation av lägre socialgrupper hos de utstötta flickorna.

De utstötta flickorna hade något lägre intelligensvärden än mittgruppen, men skillnaden var långt ifrån signifikant. Däremot hade de omtyckta flickorna signifikant högre intelligensvärden än de övriga grupperna.

De omtyckta pojkarna hade också högre intelligensvärden än övriga pojkgrupper, dock ej signifikant. Det förelåg ingen skillnad mellan den utstötta pojkgruppen och mittgruppen.

De utstötta pojkarna underpresterade i förhållande till sin begåvning, de omtyckta pojkarna överpresterade och mittgruppen presterade i nivå med begåvningen. För flickorna förelåg inte detta systematiska samband.

Intensivundersökningen i åk 5

När barnen i de utvalda barngrupperna gick i åk 5 (1966-67) genomförde Adebäck (1969) en intensivundersökning av dem. De använda instrumenten valdes så att det skulle vara möjligt att undersöka sambanden

mellan kamratstatus och hemmiljö respektive kamratstatus och anpassning i olika miljösituationer. Hos Adebäck (1969) ges en noggrann beskrivning av undersökningsmetoderna och -instrumenten. Nedan följer en sammanfattande beskrivning av instrumenten.

1. Moders- och fadersintervju (M respektive F). Moders- och fadersintervjuerna syftade till att få fram information om elevens hemförhållanden, skolsituation, samt kamrat- och fritidssituation. En balans mellan strukturerad och fri intervju har eftersträfvats. Intervjun avsågs vara så pass fri att en kontakt mellan intervjuare och respondent (moder eller fader) kan uppnås och intressant och relevant information följas upp. Samtidigt måste subjektiviteten minskas så mycket som möjligt och jämförbar information inhämtas från olika respondenter.

Därför utformades ett strukturerat intervjuformulär, vilket intervjuaren ifyllde omedelbart efter varje intervju. Under pågående intervju skedde ingen registrering, dels för att undvika att störa kontakten och dels för att inte hämma respondenten.

Intervjuformuläret innehåller ett antal variabler, på vilka intervjun i första hand skulle inriktas. Dessutom finns plats för kommentarer från intervjuaren och för information som inte täcks av de förutbestämde variablerna.

Variablerna har utformats som skattningsskalor av olika slag. Dessa skalor indelas i huvudvariabelskattningsskalor (med åtföljande delvariabelskattningsskalor) och undervariabelskattningsskalor. Huvudvariablerna berör den information som anses viktigast att inhämta från föräldrarna. Delvariablerna under varje huvudvariabel skall ses som en hjälp för intervjuaren vid informationsinsamlingen och vid bedömningen av huvudvariabeln. Undervariablerna berör visserligen viktig information men den har bedömts som sekundär i förhållande till den information som skattas i huvudvariablerna.

I intervjuformuläret har variablerna redovisats med ganska utförliga verbala definitioner och huvudvariabler har alltså ytterligare definierats genom tillhörande delskalor. Det beteende som täcks av huvudvariablernas verbala definitioner har dessutom konkretiserats genom beteendebeskrivningar utanför intervjuformuläret. Som exempel redovisas beteendebeskrivning och verbal definition för en huvudvariabel i bilaga 2.

Den ovan beskrivna utformningen av intervjuformuläret syftade till att minska subjektiviteten i intervjuförfarandet och öka jämförbarheten mellan individer. Ytterligare exempel på vidtagna åtgärder i samma riktning är:

att en och samma intervjuare användes i samtliga intervjuer för att undvika interindividuella bedömningskillnader,

att intervjuaren var väl inläst och förtrogen med intervjuformuläret och bifogade beteendebeskrivningar i förväg,

att ett antal provintervjuer utfördes för att ytterligare klargöra innehållet i variablerna och slipa instrumenten,

att intervjuaren inte kände till gruppindelningen eller kriterierna för denna.

Med få undantag är innehållet i modersintervjun detsamma som i fadersintervjun.

2. Lärarintervju och lärarobservationer (L). Lärarna i de aktuella klasserna ombads att observera de i undersökningen ingående eleverna i olika situationer och skatta deras beteende mot kamraterna och kamraternas beteende mot eleven ifråga i olika beteendevariabler. Dessutom gjordes en lärarintervju på i princip likartat sätt som föräldrainservjuerna med den skillnaden att intervjuaren antecknade i formuläret under intervjugång. Formuläret innehåller till största delen numeriska skattningsskalor. De berör huvudsakligen elevens anpassning i olika situationer och endast i mindre utsträckning elevens hemförhållanden. Någon indelning i huvud-, under- och delskalor har inte gjorts.
3. Elevintervju (E). Intervjun utformades på samma sätt som föräldra- och lärarintervjuerna med i förväg bestämd information som skulle samlas in och föras in i skattningsskalor i intervjuformuläret. Det gavs även utrymme för icke förutsedd information.

Som hjälpmedel i intervjun användes ett antal teckningar som föreställde för skolelever vanliga situationer. Syftet med dessa teckningar var att skapa en god och naturlig kontakt mellan eleven och intervjuaren och slippa en direkt utfrågning, samt att levandegöra för eleven olika typer av relevanta och viktiga situationer.

De använda skattningsskalorna ligger på 3 olika nivåer, där man för högre nivåer tar hänsyn till skattningar gjorda på lägre nivå. Den

högsta och mest omfattande och övergripande nivån kan jämföras med huvudvariabelskattningsskalorna i föräldraintervjuerna.

4. Läkarundersökning. Dels insamlades av skolsköterskan data från hälsokorten för varje elev och dels gjordes en förnyad läkarundersökning av skolläkaren. Variabler valdes med utgångspunkt från vad som kunde vara relevant i sammanhanget och från vad som fanns insamlat på hälsokorten.

Variabelurval

Då antalet insamlade variabler är mycket stort, omkring 400, har ett urval presenterats i denna undersökning. Urvalet är gjort med ledning av de psykologiska överväganden och den indelning som legat till grund för intervjuformulären vilkas utformning beskrivs ovan. Från moders- och fadersintervjuerna har primärt valts huvudvariabler som ju representerar viktigare och bredare områden än övriga variabler. I den utsträckning de saknats eller varit för få har representativa undervariabler respektive delvariabler valts. Med representativa undervariabler och delvariabler menas att de ur psykologisk synpunkt väl täcker av och exemplifierar de variabelområden de ingår i.

Från lärarintervjun, där ingen hierarkisk indelning av variablerna är gjord, har de medtagna variablerna valts så att de tillsammans ska ge en god bild av elevens relationer till sina kamrater och till läraren samt lärarens bedömning av elevens personlighet.

De variabler som medtagits från elevintervjun är de 4 huvudskattningsskalorna och undervariabler till dessa för att erhålla detaljinformation.

Slutligen har några variabler, som i den allmänna debatten ofta sätts i samband med utstötthet och isolering, medtagits från läkarundersökningen.

Sammanlagt blir det 89 variabler. Lydelsen av de enskilda variablerna framgår av figurer och tabeller i resultatdelen.

Variabelklassifikation

De här medtagna variablerna har grupperats i variabeldomäner i princip enligt den indelning som Adebäck använt i undersökningsinstrumenten, för vilka redogörs ovan och utförligare hos Adebäck (1969, del I, kap. VII). Detta innebär att grupperingen är gjord separat för varje instrument. Det enda undantaget är att variabler från moders- och fadersintervjun har förts ihop till samma variabeldomäner, då dessa intervjuer till största delen har samma variabler.

Varje variabelldomän täcker in en viss del av elevens livssituation där variablerna inom en domän har bedömts ha större släktskap med varandra än variablerna inom olika domäner. Denna psykologiskt betingade variabelklassifikation innebär att vi område för område kan studera relationen mellan kamratstatus och de variabler som ryms inom respektive område och på detta sätt belysa i vilken utsträckning som kamratstatus tycks vara kopplad till den aktuella variabelldomänen.

Variabelklassifikationen resulterade i nedanstående variabelldomäner, där vi också redovisar antalet variabler inom respektive domän och från vilket instrument de har hämtats.

Instrument	Variabeldomän	Antal variabler
M. F	Hembakgrund	3
	Skoltrivsel	4
	Kamratrelationer	6
	Hemförhållanden, allmänt	8
	Barnets uppfostran	12
	Föräldrarnas attityder i uppfostringsfrågor	6
	Föräldrarnas relationer till barnet	10
L	Barnets beteende mot kamrater	5
	Kamraternas beteende mot barnet	5
	Lärarens inställning till eleven	2
	Personlighetsdrag hos eleven	3
E	Elevens relationer till klasskamraterna	8
	Elevens relationer till övriga kamrater	8
	Elevens relation till sin lärare och inställning till skolsituationen i sin helhet	5
Läkarundersökning	Psykiska och fysiska egenskaper	4

Analysmetoder

Data har i samtliga variabler analyserats med kamratstatus som oberoende variabel. Analyserna har skett på gruppnivå med användande av den extremgruppsindelning som tidigare redovisats. Pojkar och flickor har analyserats var för sig, då det föreföll tänkbart att skillnader fanns mellan könen i hur olika kamratstatus manifesterade sig i andra variabler.

Den statistiska prövningen har skett med parvisa t-prövningar av medeltalsskillnader för grupperna med olika social status och uppdelat efter kön. Det bör påpekas att antagandena för de statistiska prövningarna ofta inte kan anses ens approximativt uppfyllda. Detta är nästan alltid fallet när man analyserar icke-experimentella data, som ej utgörs av

strikt slumpmässig stickprov. Tolkningsen av enskilda signifikanser är därför vanskelig och man bör därför hellre se till meningsfulla resultatmönster inom varje variabelområde. Även den stora mängden prövningar gör att man bör vara speciellt försiktig vid tolkningar av enskilda signifikanser.

Resultatredovisning

Resultatet av de statistiska bearbetningarna redovisas i figurer och tabeller. I figurerna visas z-transformerade medeltalsprofiler med könsvis jämförelse av grupperna med olika social status och uppdelat på variabelområden. I figurerna anges även signifikanta resultat av t-prövningarna. De enskilda variablerna utskrives i figurerna med lydelse och variabelnummer. Numret är variabelns beteckning vid de statistiska bearbetningarna. Huvudvariabler är understrukna.

De variabler som finns i figurerna redovisas även i bilaga 1 i tabellform. Tabellerna innehåller gruppvisa aritmetiska medelvärden och standardavvikelser uttryckta i råvärden samt antal observationer för samtliga variabler som återfinns i figurerna. För att få en uppfattning om gruppmedelvärdenas läge på variabelskalorna, redovisas också skalornas absoluta extremvärden numeriskt och med verbal förankring. Själva variablerna anges enbart med sitt variabelnummer.

Dessutom redovisas några variabler i tabellform i resultatdelen. Dessa variabler har inte meningsfullt kunnat bearbetas med statistiska metoder och separeras därför från övriga variabler.

RESULTAT

1. Hembakgrund

Som representanter för hembakgrundsvariabler har medtagits familjens utbildningsnivå (variabel 001) och antal barn i familjen (variabel 008). Dessa uppgifter har insamlats i samband med modersintervjun. I figur 1 nedan redovisas variablerna i könsvis z-transformerade medeltalsprofiler och med angivande av eventuellt signifikanta skillnader mellan grupperna. Medelvärden och standardavvikelser uttryckta i råpoäng samt antal observationer som ligger till grund för beräkningarna återfinns i tabell 1 i bilagan.

Figuren visar att medelvärdesskillnaderna mellan grupperna vad gäller föräldrarnas utbildningsnivå var små för både pojkar och flickor. Detsamma gäller för variationen uttryckt i standardavvikelser (se tabell 1) också för både pojkar och flickor. Detta överensstämmer med det resultat Adebäck (1969 del I sid 60 f. f.) fått i sin efterkontroll av socialgruppstillhörighet, där socialgruppstillhörigheten baserades på familjens utbildningsnivå. Hon fann att några systematiska samband mellan socialgruppstillhörighet och kamratstatus inte förekom för någondera könet.

Både för pojkar och flickor var medelvärdesskillnaderna mellan gruppen med låg social status och de två övriga grupperna relativt stora och signifikanta på 10 % nivån (utom mellan gruppen med låg kamratstatus och gruppen med hög kamratstatus för pojkarna) vad gällde antal barn i familjen. Lågstatusbarnen av båda könen hade fler syskon än barnen i de övriga grupperna. I medeltal fanns ungefär 3 barn i deras familjer mot ungefär 2 i de övriga. Variationen i lågstatusgrupperna var betydligt större än i de övriga grupperna, framförallt för pojkarna.

Sammanfattningsvis kan sägas att inga skillnader i familjens utbildningsnivå kunde påvisas mellan grupperna, att antalet barn i familjen var större för lågstatusgruppen av båda könen jämfört med de övriga grupperna och att det förelåg en större spridning inom lågstatusgrupperna.

I tabell A redovisas den vårdande förälderns civilstånd.

Tabell A. Den vårdande föräldrarnas civilstånd för grupper med olika social status och uppdelat efter kön

Grp	Civil- stånd	Föräldr gifta	Modern vård (separ)	Modern vård (ogift)	Fadern vård (modern död)	Modern vård (fadern död)
	P-	12	2	1		
	PN	11	1	2		1
	P+	15				
Σ	P	38	3	3		1
	F-	12	3			
	FN	13	1	1		
	F+	13			2	
Σ	F	38	4	1	2	

Tabellen visar att en mycket stor del av barnen hade föräldrar som var gifta och som båda var vårdare. Några systematiska skillnader mellan grupperna kunde inte upptäckas. Det enda notabla var att för pojkgruppen med hög social status var samtliga föräldrar gifta.

Figur 1. Medelvärdesprofiler för grupper med olika social status i några hembakgrundsvariabler

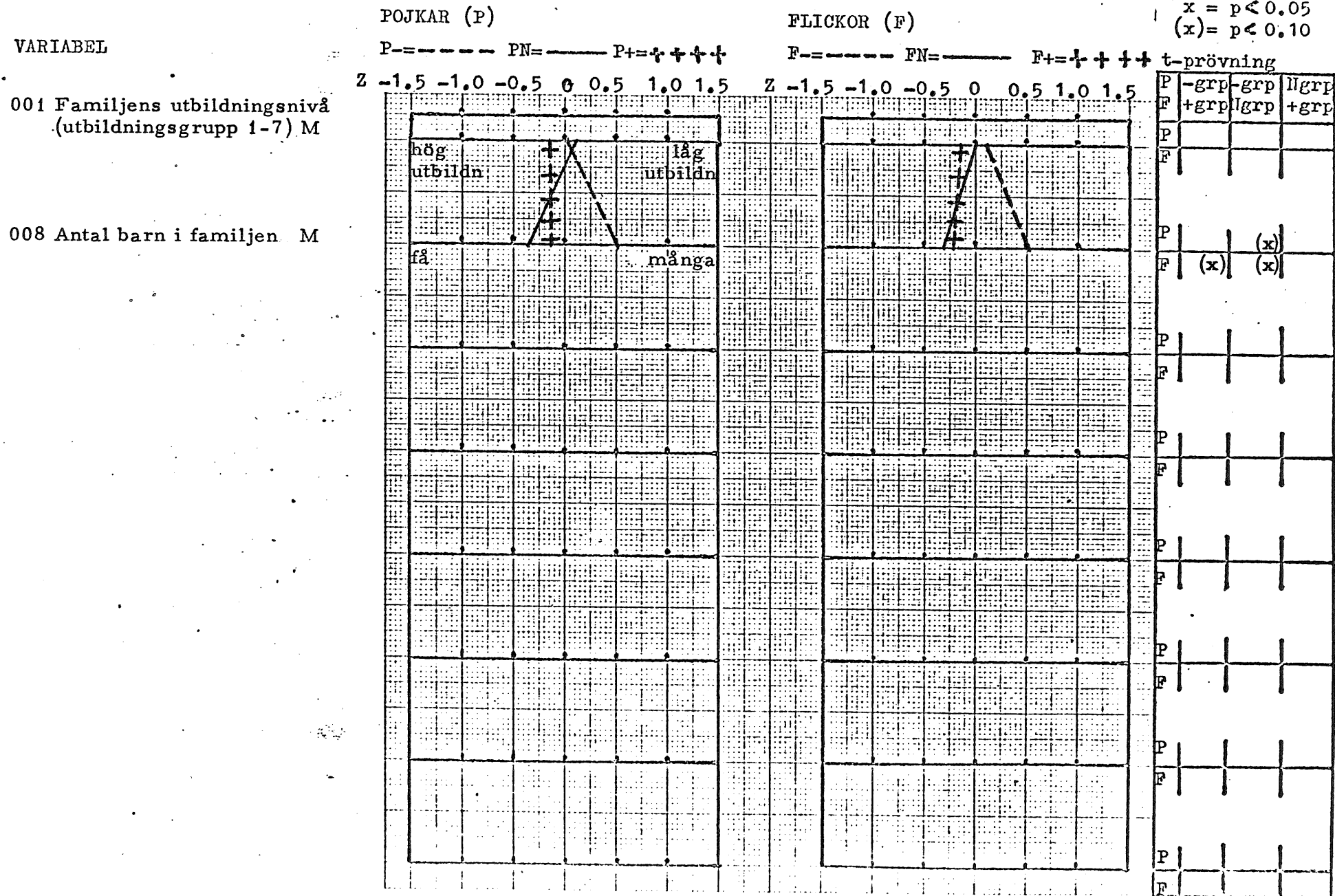
SIGNIFIKANSNIVÅ

xxx = $p < 0.001$

xx = $p < 0.01$

x = $p < 0.05$

(x) = $p < 0.10$

2. Skoltrivsel enligt föräldrarna

Variablerna inom detta område rör barnets skoltrivsel enligt modern och fadern. Det gäller skoltrivseln vid undersökningstillfället och tidigare under skoltiden. Resultaten av de statistiska bearbetningarna återfinns i figur 2 och tabell 2 i bilagan.

Ett studium av figuren visar att lågstatusbarnen både bland pojkar och flickor hade en signifikant sämre skoltrivsel än de övriga barnen. Detta gällde generellt för både den nuvarande och den tidigare skoltrivseln och enligt både moderns och faderns uppgifter. Däremot skilde sig inte högstatusgruppen nämnvärt från normalstatusgruppen för pojkarna, medan högstatusflickorna genomgående över alla variabler trivdes bättre i skolan än normalstatusflickorna, även om skillnaden inte var signifikant. Figuren och tabellen visar också att den gruppvisa överensstämmelsen mellan faderns och moderns uppgifter är god både avseende barnets nuvarande skoltrivsel och tidigare skoltrivsel.

Inomgruppsvariationen uttryckt som standardavvikelse i tabellen var för pojkar i samtliga variabler störst i lågstatusgruppen, medan för flickorna normalstatusgruppen i 3 fall av 4 hade den största variationen. Notabelt är också att gruppen med populära flickor genomgående visade störst homogenitet, d v s hade mindre inomgruppsvariation än de övriga flickgrupperna.

Sammanfattningsvis kan sägas att lågstatusbarnen trivdes sämre i skolan än övriga barn och att denna skillnad var signifikant för samtliga variabler och för både flickor och pojkar. Lågstatuspojkarna hade den största inomgruppsvariationen, medan man för flickorna kunde notera att högstatusgruppen hade lägst variation i samtliga variabler.

Figur 2. Medelvärdesprofiler för grupper med olika social status i variabler som avsågs mäta skoltrivsel

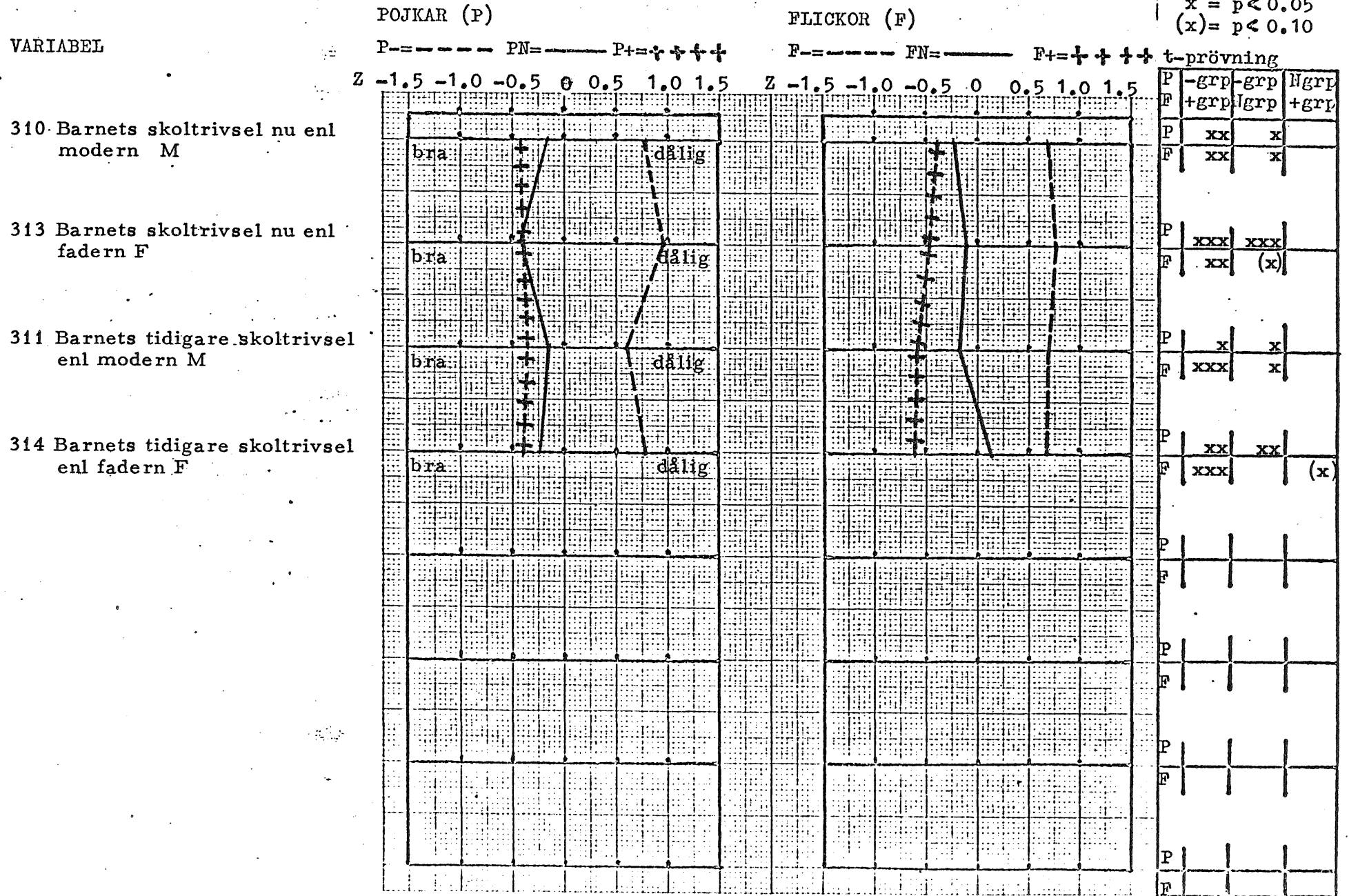
SIGNIFIKANSNIVÅ

xxx = $p < 0.001$

xx = $p < 0.01$

x = $p < 0.05$

(x) = $p < 0.10$

3. Kamratrelationer enligt föräldrarna

Denna variabeldomän behandlar barnets kamratrelationer, som de uppfattas av modern och fadern, och avser kamrater i allmänhet (i skolan, bostadsområdet, syskon, etc.). Variablerna redovisas i figur 3 och tabell 3 i bilagan.

Även om det inte förelåg så många signifikanta medelvärdeskillnader inom denna variabeldomän var tendensen helt klar. Figuren visar att lågstatusbarnen av båda könen hade genomgående sämre kamratrelationer än de övriga grupperna. De hade färre kamrater och umgänget var mindre harmoniskt jämfört med de andra barnen. Föräldrarna var också mindre nöjda med de kamrater barnen hade.

Detta resultat var ju också vad man kunde förvänta sig eftersom grupperna uttogs efter sina kamratrelationer. Därför var det intressant att notera att samma genomgående skillnad inte förelåg mellan grupperna med hög respektive genomsnittlig status. Den viktiga skiljelinjen verkade alltså gå mellan lågstatusgrupperna och de övriga.

Inomgruppsvariationen var även här i de flesta variablerna störst för lågstatusgrupperna, speciellt gällde detta pojkarna. I 5 av 6 variabler hade lågstatusgruppen för pojkarna störst standardavvikelse, för flickorna gällde detta i 4 av de 6 variablerna (se tabell 3).

Resultatet kan sammanfattas så att lågstatusgruppen av bägge könen hade sämre kamratrelationer än de övriga grupperna och också visade större heterogenitet, d v s större inomgruppsvariation, i de flesta fall.

Figur 3. Medelvärdesprofiler för grupper med olika social status i variabler som avsågs mäta kamratrelationer (enl moders- och fadersintervju)

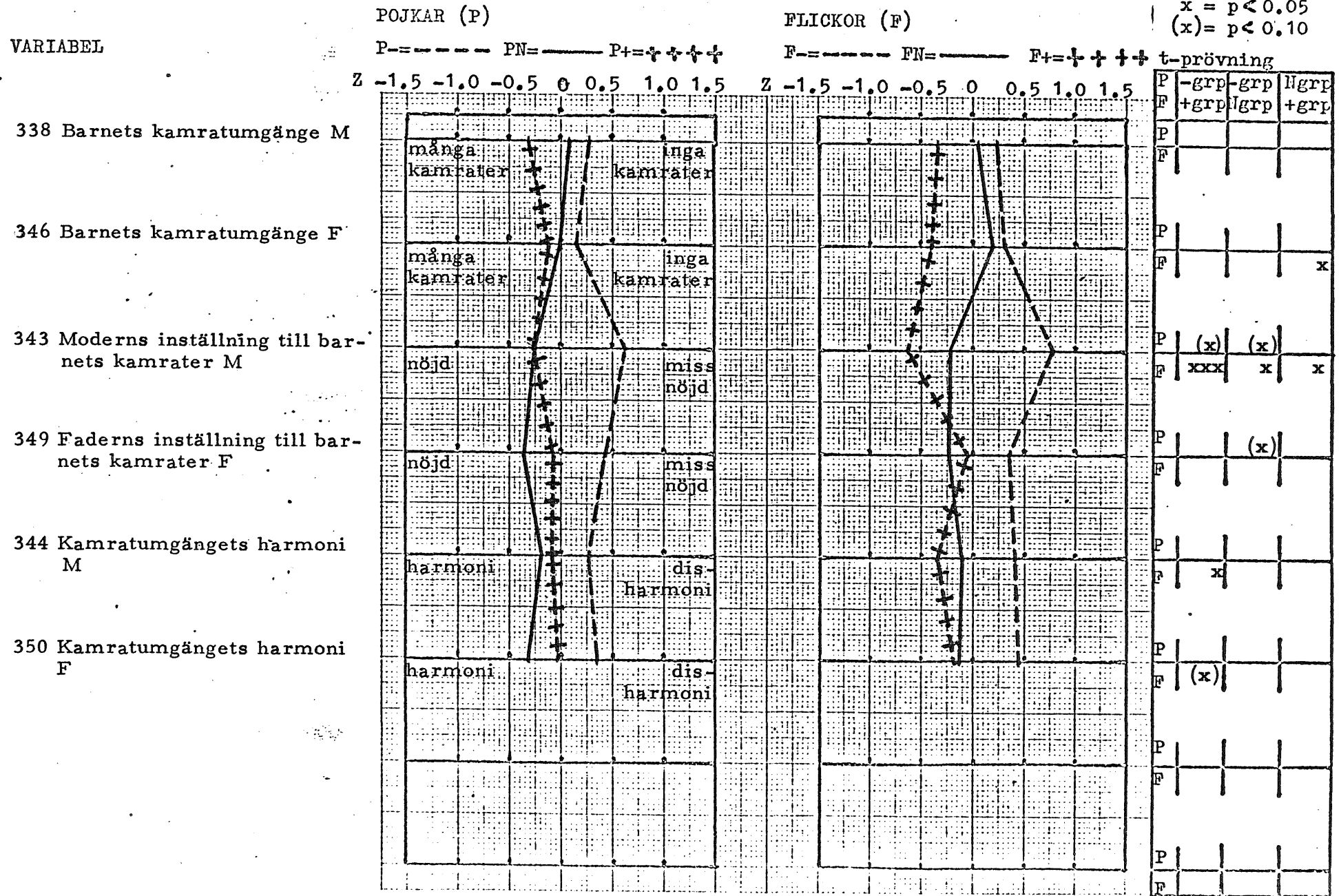
SIGNIFIKANSHIVÅ

xxx = $p < 0.001$

xx = $p < 0.01$

x = $p < 0.05$

(x) = $p < 0.10$

4. Allmänna hemförhållanden enligt föräldrarna

Variablerna inom detta område berör barnets hemförhållanden i vid mening enligt modern och fadern, och i ett fall intervjuaren. Resultaten redovisas i figur 4 och tabell 4 i bilagan.

Figuren visar att pojkarna med låg social status hade sämre hemförhållanden än de övriga pojkarna. Detta var helt genomgående och med en hel del signifikanta skillnader mellan grupperna. Föräldrarna till barn i lågstatusgruppen upplevde hematmosfären som mer disharmonisk än övriga föräldrar och sina relationer till varandra som sämre. De var mer missbelåtna med bostaden och modern var mindre tillfreds med sin arbets-situation (yrkesarbete och/eller hemmafru). Intervjuaren upplevde deras hem som mindre trivsamt än övriga hem.

Mellan gruppen pojkar med genomsnittlig social status och den med hög social status fanns inga entydiga skillnader i hemförhållanden.

För flickorna är resultaten mer komplicerade, men med undantag av de variabler som avsåg föräldrarnas attityd till bostaden och intervjuarens bedömning av hemmets trivsel hade flickorna med låg social status sämre hemförhållanden än de övriga flickorna.

För pojkarna var inomgruppsvariationen för 7 av de 8 variablerna störst för gruppen med låg social status, detsamma gällde för flickorna i 5 av de 8 variablerna.

Sammanfattningsvis hade pojkgruppen med låg social status sämre hemförhållanden än de övriga pojkarna och detsamma gällde delvis också för flickorna. För både pojkar och flickor var inomgruppsvariationen störst för gruppen med låg social status i flertalet variabler.

Figur 4. Medelvärdesprofiler för grupper med olika social status i variabler som avsågs mäta hemförhållanden

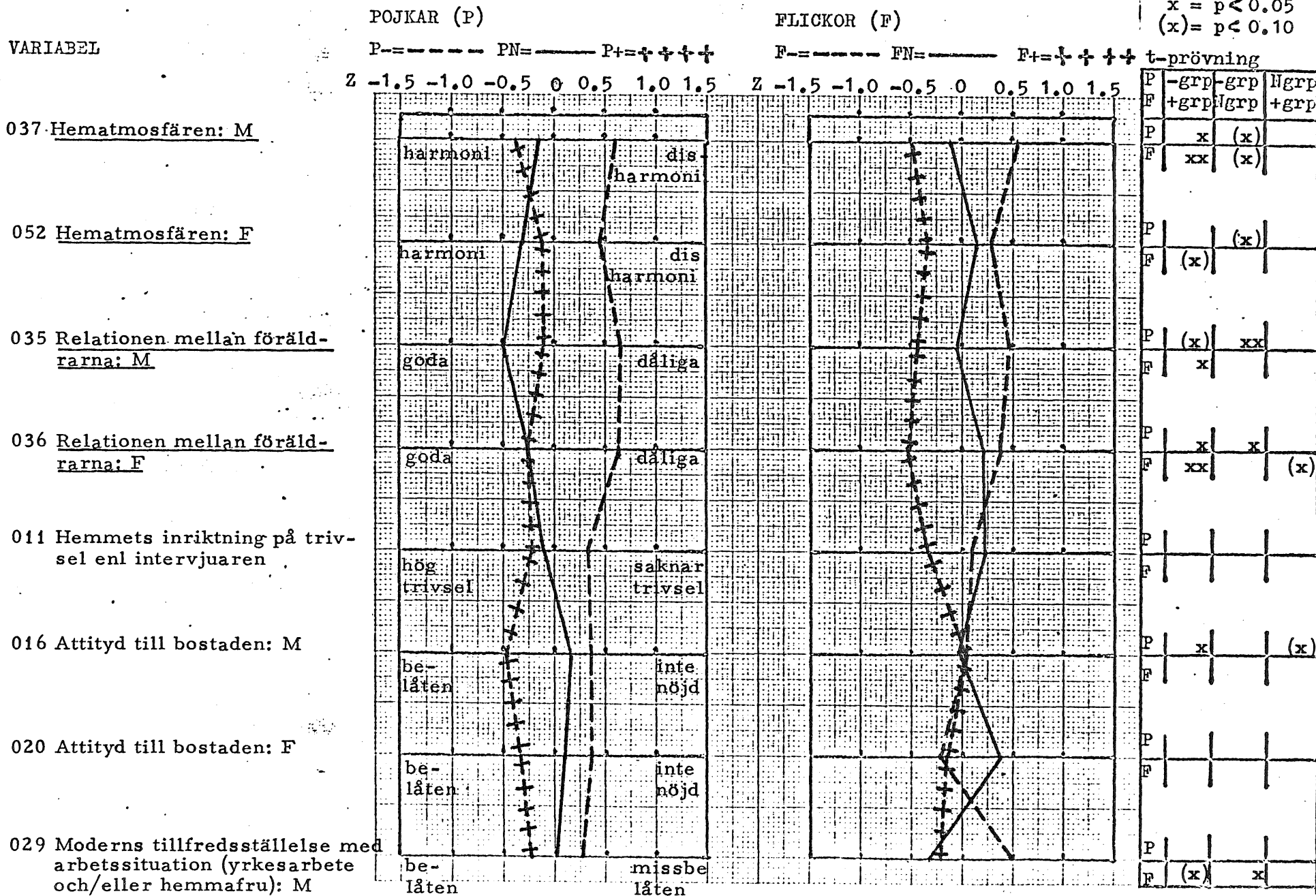
SIGNIFIKANSNIVÅ

xxx = $p < 0.001$

xx = $p < 0.01$

x = $p < 0.05$

(x) = $p < 0.10$

5. Hemförhållanden: Barnets uppfostran enligt föräldrarna

Ett antal variabler från föräldraintervjuerna angående barnets uppfostran redovisas i figur 5a och 5b samt tabell 5a och 5b i bilagan.

Ur figurerna kan utläsas att lågstatusgruppen av båda könen för flertalet av de medtagna variablerna skilde sig negativt från de övriga grupperna vad avser gruppmedelvärden, även om skillnaderna i de flesta fall inte var signifikanta.

Lågstatuspojkarnas uppfostran var enligt uppgifter från både moders- och fadersintervjun mer slapp, "laissez-faire" -betonad än de övriga pojkgruppernas uppfostran (fig. 5a). Föräldrarna var mer oeniga, de hade större uppfostringssvårigheter med barnet och de använde oftare äga än föräldrar till barn i de övriga grupperna (fig. 5b). För variablerna frihetsgivande eller dominerande uppfostran respektive konsekvens i uppfostran (fig. 5a) var resultaten inte entydiga, även om lågstatuspojkarna fick en mer dominerande och inkonsekvent uppfostran jämfört med minst en av de övriga grupperna.

Skillnaderna mellan gruppen pojkar med genomsnittlig social status och den populära pojkgruppen var oftast små och därför svåra att tolka. Det kan dock nämnas att den genomsnittliga pojkgruppen fick den mest frihetsgivande uppfostran och att föräldrarna till de populära pojkarna upplevde sig ha de minsta uppfostringssvårigheterna.

Lågstatusflickorna var mer dominerade i sin uppfostran än övriga flickor, och deras uppfostran var ungefär lika "laissez-faire" -betonad och inkonsekvent som den som flickorna med genomsnittlig social status fick medan högstatusflickorna fick en mer medveten och konsekvent uppfostran (fig. 5a). Liksom för pojkarna gällde att lågstatusflickornas föräldrar var mer oeniga vad gäller uppfostran, att de hade större uppfostrings-svårigheter och att de oftare använde äga än de övriga föräldrarna (fig. 5b).

Som ovan nämnts fick högstatusflickorna den mest medvetna och konsekventa uppfostran (fig. 5a). Deras föräldrar var också mer eniga i uppfostringsfrågor än övriga föräldrar (fig. 5b). I övriga variabler fanns inga stora och entydiga skillnader mellan högstatusgruppen och gruppen med genomsnittlig social status.

Inomgruppsvariationen var störst för lågstatusgrupperna i majoriteten

av variablerna. Särskilt gällde detta flickorna med 9 av 12 variabler, medan det för pojkarnas del rörde sig om 6 av 12.

Sammanfattningsvis kan med vissa undantag sägas att lågstatusgrupperna kännetecknades av en mer dominerande, slapp och inkonsekvent uppfostran än de övriga grupperna. Utan undantag var föräldrarna till lågstatusbarnen mer oeniga, de hade större uppfostringssvårigheter och de använde oftare åga än de andra föräldrarna. Slutligen hade lågstatusgrupperna den största spridningen i flertalet av variablerna.

Figur 5 a. Medelvärdesprofiler för grupper med olika social status i variabler som avsågs mäta hur barnet uppfostras

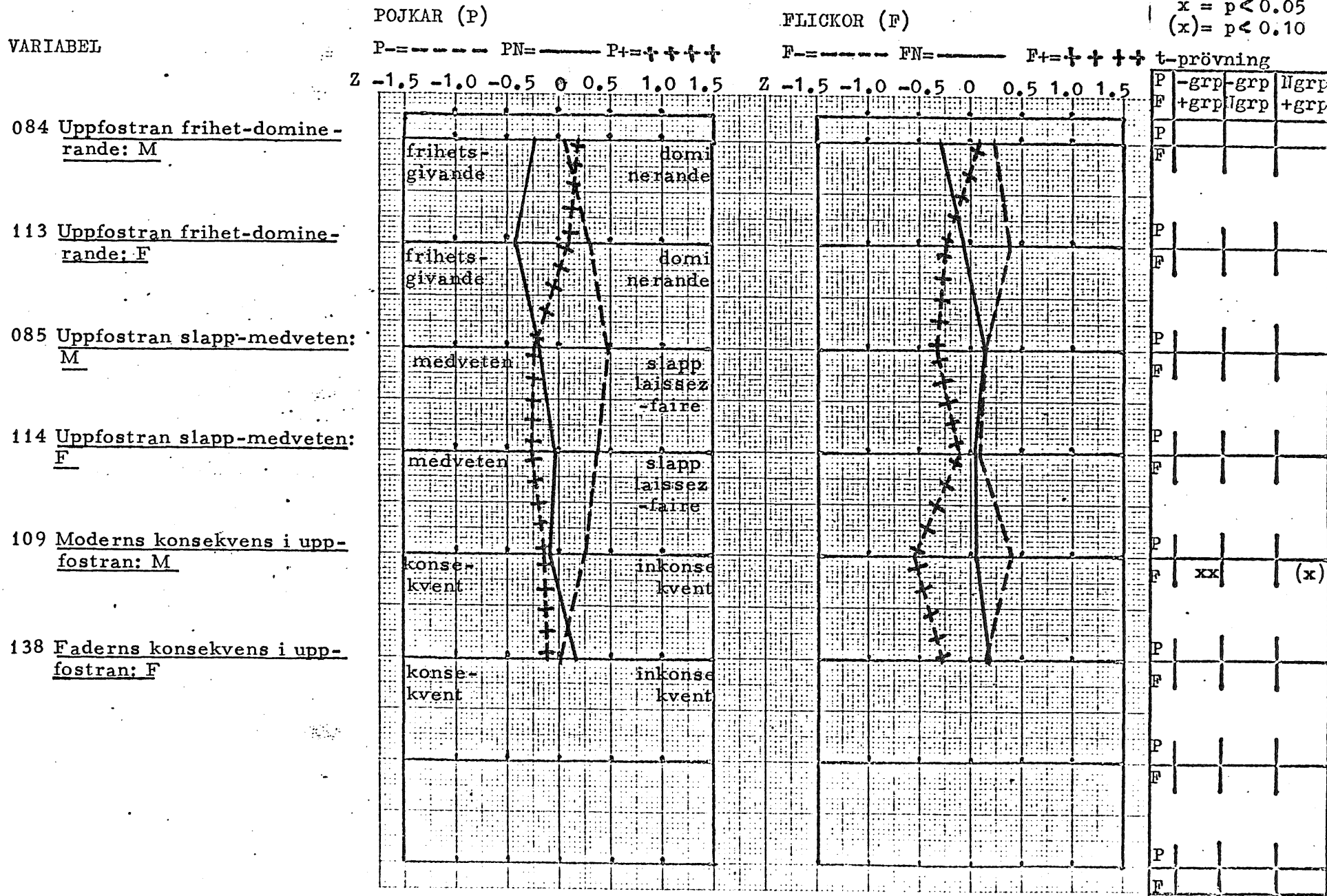
SIGNIFIKANSNIVÅ

xxx = $p < 0.001$

xx = $p < 0.01$

x = $p < 0.05$

(x) = $p < 0.10$

Figur 5b. Medelvärdesprofiler för grupper med olika social status i variabler som avsågs mäta hur barnet uppfostras

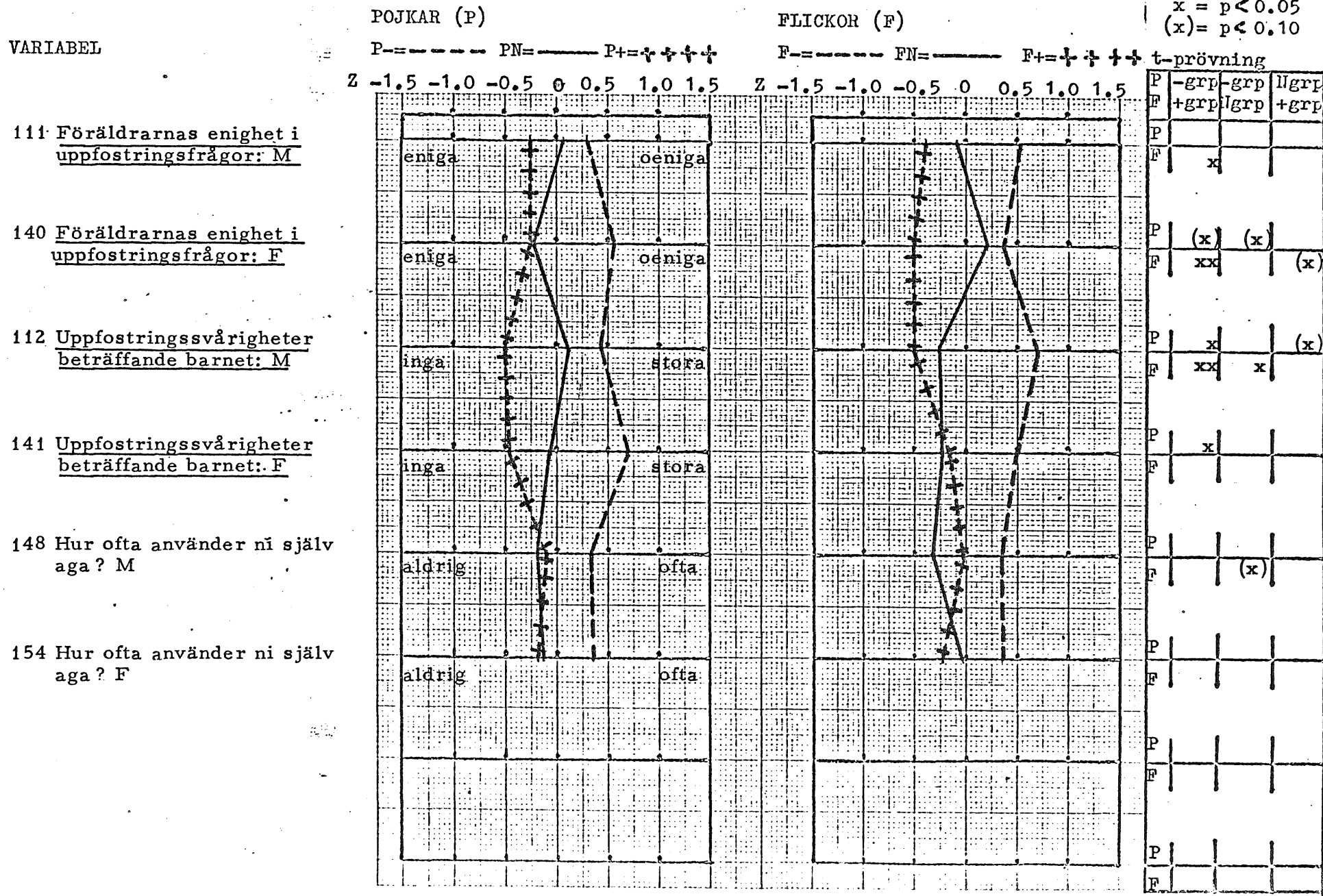
SIGNIFIKANSNIVÅ

xxx = $p < 0.001$

xx = $p < 0.01$

x = $p < 0.05$

(x) = $p < 0.10$

6. Hemförhållanden: Föräldrarnas attityder i uppfostringsfrågor enligt föräldrainservjuer

Figur 6 och tabell 6 i bilagan innehåller en redovisning av variabler som avsågs mäta föräldrarnas attityder i uppfostringsfrågor. Dessa variabler är hämtade från föräldrainservjuerna.

För pojkarnas del kunde inga genomgående skillnader mellan grupperna utläsas ur figuren. Medelvärdeskillnaderna var genomgående små och inte riktade åt samma håll. Det enda var att båda föräldrarna i lågstatusgruppen jämfört med övriga föräldrar i större utsträckning upplevde sig inte vara som de borde som uppfostrare.

Hos flickorna skilde sig lågstatusgruppen mer tydligt från de övriga grupperna än hos pojkarna. Lågstatusföräldrarna ansåg sig i högre grad inte vara som de borde som uppfostrare, men framför allt var det frapperande att lågstatusgruppens föräldrar hade en signifikant mer positiv attityd till kroppsbestraffning än övriga föräldrar. Däremot fanns det inga entydiga skillnader mellan flickgrupperna vad avser attityd till agans skadlighet.

Tendensen att lågstatusgruppen för båda könen hade störst variation höll i sig även här. Detta gällde i 3 av 6 variabler för pojkarna och i 4 av 6 för flickorna.

Inom denna variabeldomän som avsåg föräldrarnas attityder i uppfostringsfrågor var skillnaderna mellan grupperna inte särskilt stora eller entydiga speciellt gällde detta pojkarna. Den viktigaste medeltalsdifferensen hos flickorna var lågstatusföräldrarnas signifikant mer positiva attityd till aga jämfört med övriga föräldrar. Spridningen var i mer än hälften av variablerna störst för lågstatusgrupperna.

Figur 6. Medelvärdesprofiler för grupper med olika social status i variabler som avsågs mäta föräldrarnas attityder och värderingar i uppfostringsfrågor

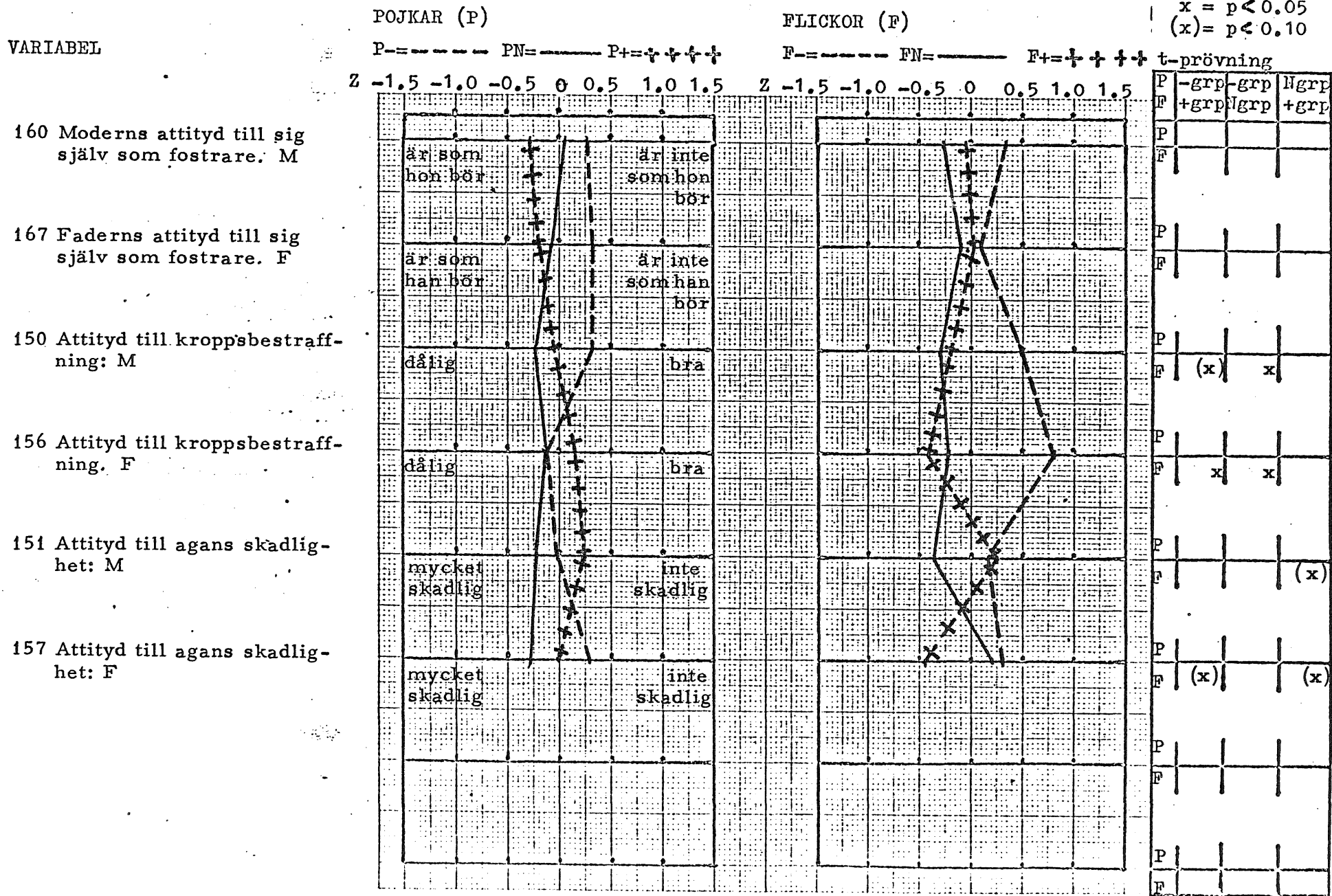
SIGNIFIKANSNIVÅ

xxx = $p < 0.001$

xx = $p < 0.01$

x = $p < 0.05$

(x) = $p < 0.10$

7. Hemförhållanden: Föräldrarnas relationer till barnet enligt föräldra- intervjuer

I figurerna 7a och 7b och tabellerna 7a och 7b i bilagan redovisas ett urval variabler som avsåg föräldrarnas relationer till barnet. Det är enbart huvudvariabler som medtagits, och de har hämtats från föräldraintervjuerna.

Figur 7a visar att barnen i gruppen med låg kamratstatus hade föräldrar med mindre accepterande inställning till barnet än de övriga barnen och detta för båda könen.

Profilerna i figur 7b är mer svårtolkade då inga klara skillnader mellan grupperna kunde iakttas. Det bör noteras att variablerna i figur 7b har skalor där båda extrempunkterna har negativ konnotation. Man kan alltså inte apriori anta att grupperna skiljer sig åt i en viss riktning. Detta besannas också av att profilerna slingrar sig om varandra. Ett vagt mönster kunde dock urskiljas särskilt för pojkarna. Det verkar som om moderns och faderns relation till barnet utjämnade varann variabel för variabel, så att en ståndpunkt åt ena extremen från moderns sida kompensades av en ståndpunkt åt andra extremen från fadern. Exempelvis motsvarade en tendens till överängslighet beträffande barnet från moderns sida av en mer nonchalant attityd från fadern. Detta mönster gällde för grupperna med hög och framför allt låg social status hos pojkarna och mindre markant hos flickorna. Det är intressant att notera att de båda grupperna inte följde varandra utan gick åt varsin extrem variabel för variabel. Så hade som exempel pojkgruppen med låg social status överängsliga mödrar medan högstatusgruppens mödrar var mer nonchalanta, medan det för fäderna var precis tvärtom.

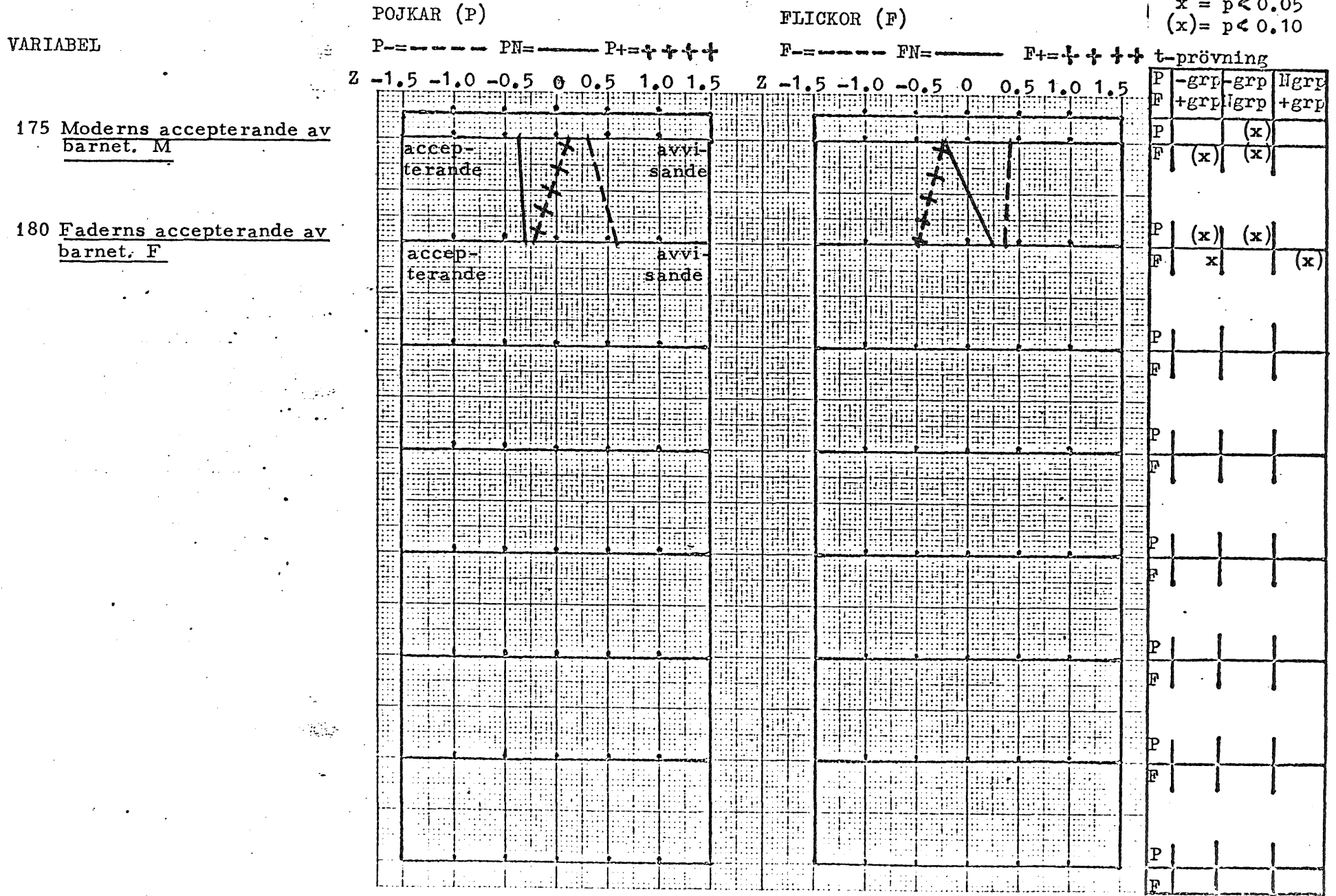
För samtliga variabler hade lågstatusgruppen hos pojkarna större variation än de övriga pojkgrupperna. Denna tendens kunde inte märkas hos flickorna.

Sammanfattningsvis kan sägas att lågstatusgrupperna hade mer avvisande föräldrar än de övriga grupperna. För pojkarna gällde också för lågstatus- och högstatusgruppen att föräldrarnas inställning variabel för variabel verkade kompensera varandra, att pojkgruppen med låg social status genomgående hade större variation än övriga pojkgrupper, medan detta inte alls gällde för flickorna.

Figur 7a. Medelvärdesprofiler för grupper med olika social status i variabler som avsågs mäta föräldrarnas relationer till barnet

SIGNIFIKANSNIVÅ

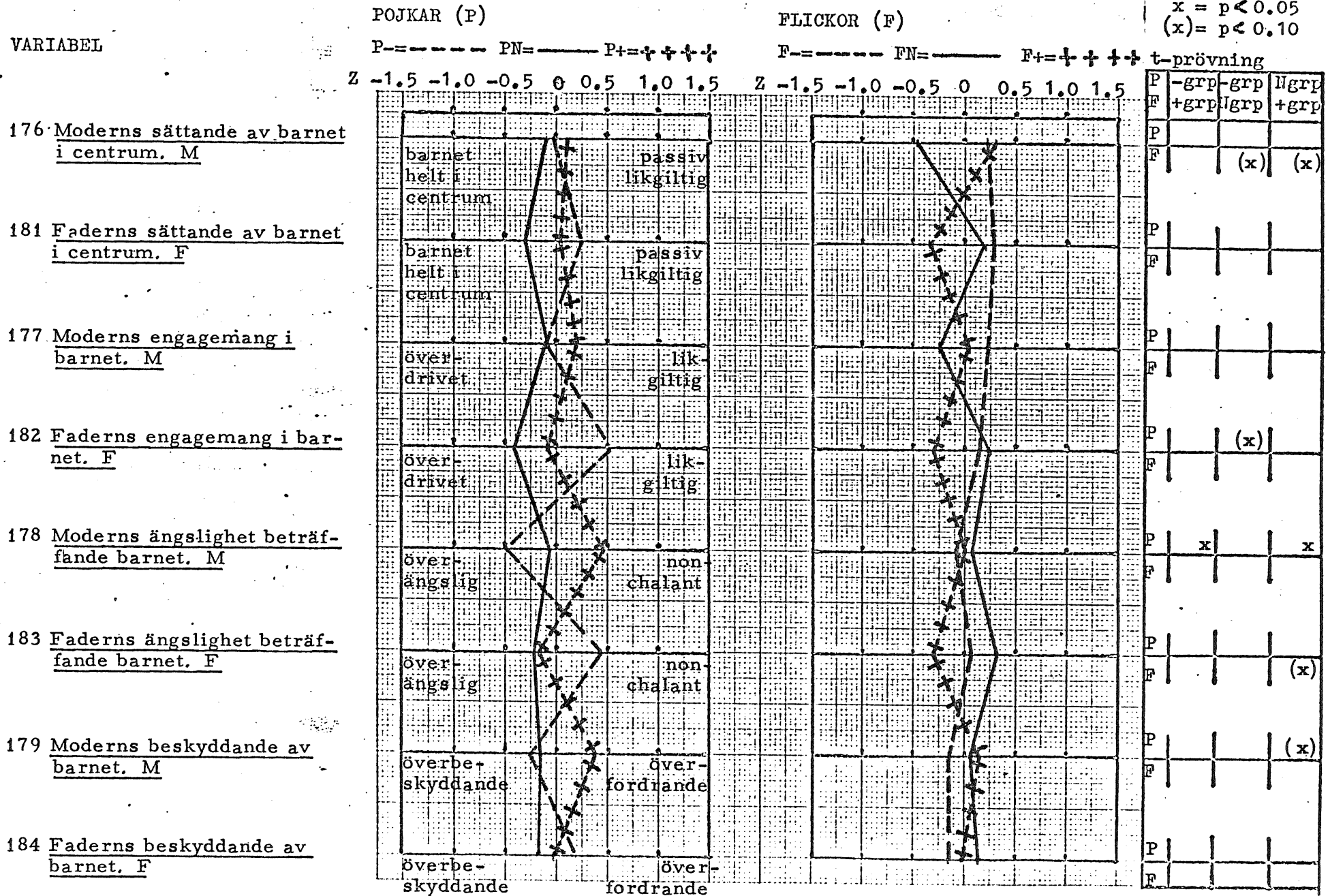
xxx = $p < 0.001$
 xx = $p < 0.01$
 x = $p < 0.05$
 (x) = $p < 0.10$

Figur 7b Medelvärdesprofiler för grupper med olika social status i variabler som avsågs mäta föräldrarnas relationer till barnet

SIGNIFIKANSNIVÅ

xxx = $p < 0.001$
 xx = $p < 0.01$
 x = $p < 0.05$
 (x) = $p < 0.10$

8. Barnets beteende mot kamrater enligt läraren

Ett antal variabler från lärarintervjun vilka mätte barnets beteende mot kamrater redovisas i figur 8 och tabell 8 i bilagan.

Figuren visar klart att negativa beteenden mot kamraterna var vanligare för lågstatusgruppen än för de övriga grupperna, och detta gällde för både pojkar och flickor och var genomgående för variablerna. Flertalet av skillnaderna var också signifikanta och speciellt gällde detta skillnaderna mellan lågstatusgruppen och högstatusgruppen för båda könen.

Barnen i lågstatusgrupperna retade verbalt andra barn, uppträdde fysiskt aggressivt mot andra barn och var påflugna och påträngande på ett aggressivt sätt oftare än barn i de andra grupperna. De visade sig också mer sällan verbalt positiva eller vänliga och hjälpsamma mot andra barn. Det omvända förhållandet gällde för barn i högstatusgrupperna, medan grupperna med genomsnittlig social status huvudsakligen befann sig emellan extremgrupperna i här redovisade variabler.

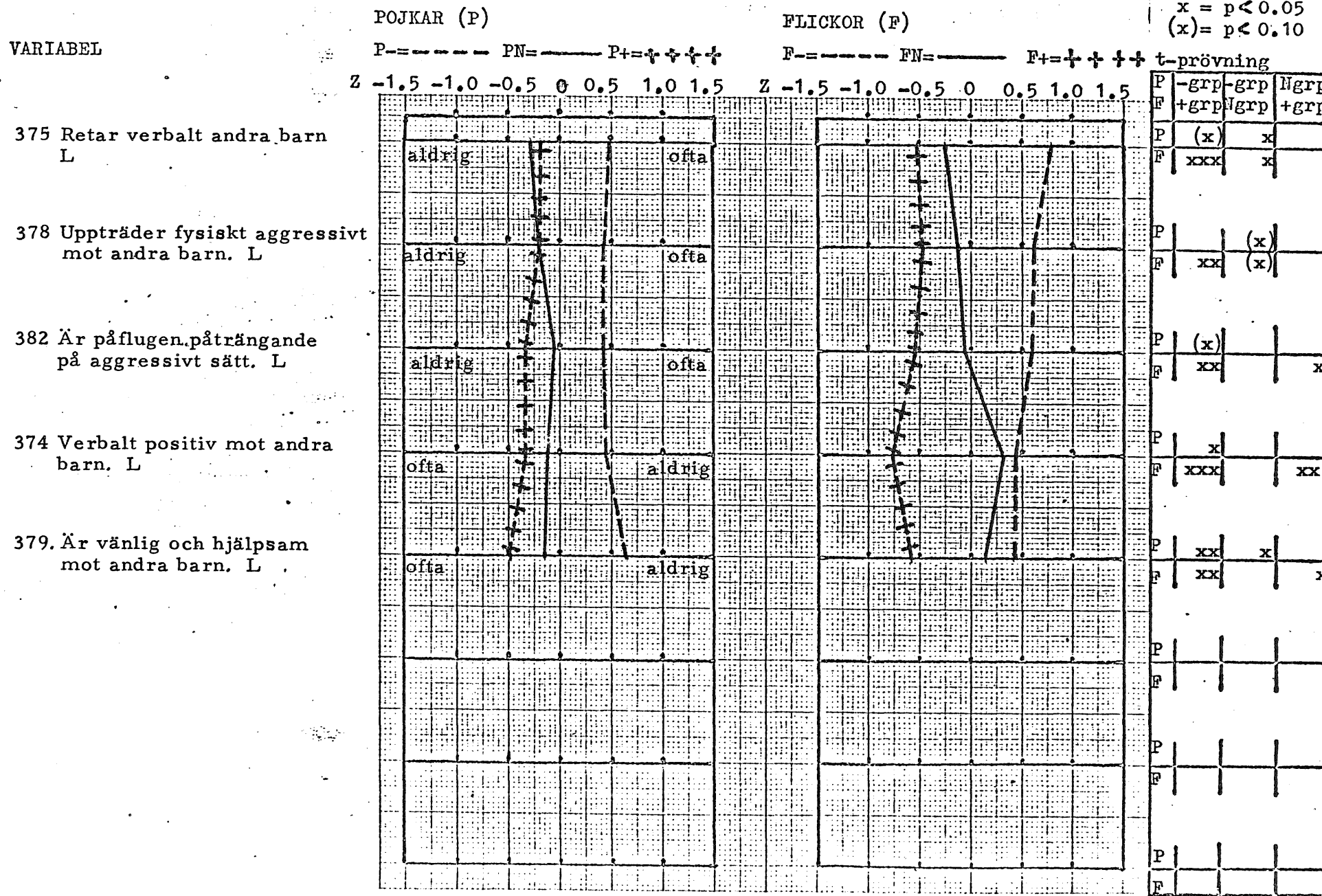
För 3 av 5 variabler var inomgruppsvariationen större för lågstatusgruppen av båda könen än för de övriga grupperna.

Sammanfattningsvis kan sägas att klara och genomgående medeltalskillnader mellan grupperna förelåg inom denna variabeldomän, så att lågstatusgruppen av båda könen oftare visade negativa beteenden och mer sällan positiva beteenden mot kamraterna än barnen i de övriga grupperna och omvänt för högstatusgruppen. Inomgruppsvariationen var återigen oftast störst för lågstatusgrupperna.

Figur 8. Medelvärdesprofiler för grupper med olika social status i variabler som avsågs mäta barnets betéende mot kamrater enligt läraren

SIGNIFIKANSNIVÅ

xxx = $p < 0.001$
 xx = $p < 0.01$
 x = $p < 0.05$
 (x) = $p < 0.10$

9. Kamraternas beteende mot barnet enligt läraren

Figur 9 och tabell 9 i bilagan visar några variabler som mätte kamraternas beteende mot barnet. Dessa variabler hämtades från lärarintervjun och kan sägas mäta graden av utstötthet och isolering.

Inom denna variabeldomän skiljde sig lågstatusgruppen av båda könen signifikant eller starkt signifikant från de andra grupperna i samtliga variabler vad avser gruppmedelvärdet, vilket klart framgår av figuren. Kamraternas beteende var betydligt mer negativt mot lågstatusgruppens barn än mot de övriga barnen. Lågstatusbarnen utsattes i högre utsträckning för hån, retsamhet och fysisk aggressivitet. De blev oftare avvisade som lekkamrater (aktiv utstötning) och oftare nonchalerade (passiv utstötning) samt mer sällan eftersökta som lekkamrater. Med andra ord kan de sägas ha varit utstötta och isolerade bland klasskamraterna.

Omvänt var barnen i högstatusgrupperna sällan föremål för negativa reaktioner från klasskamraterna. Barnen med genomsnittlig social status befann sig emellan extremgrupperna i denna variabeldomän, dock i betydligt närmare anslutning till högstatusgruppen än till lågstatusgruppen.

Detta resultat ansluter väl till uttagningskriterierna för grupperna som ju avsåg popularitet hos klasskamraterna (i åk 3 och åk 4). Lågstatusgrupperna, de utstötta och isolerade barnen, var alltså även i åk 5 utstötta och isolerade, och högstatusgruppernas barn var fortfarande populärast. Resultatet ger ytterligare bekräftelse på att dessa elevers sociala position bland kamraterna har den stabilitet över en längre tidsperiod som eftersträvades vid konstruktion av uttagningskriterierna och uttagningen av grupperna, d v s att det skulle röra sig om barn som inte av olika tillfälliga orsaker råkade befinna sig i en viss statusposition vid en viss tidpunkt.

Intressant att notera är också att det är lågstatusgrupperna som kraftigt skiljde sig från de övriga grupperna, medan dessa i sin tur inte skiljde sig tillnärmelsevis lika mycket från varandra. Liknande resultat erhöles ju också ovan vad gällde föräldrarnas uppfattning om barnets kamratrelationer (under rubrik 3. Kamratrelationer enligt föräldrarna) och delvis angående lärarens uppfattning om barnets beteende mot kamraterna (rubrik 8. Barnets beteende mot kamrater enligt läraren). Man skulle kunna säga att lågstatusbarnen hade från de övriga grupperna artskilda, icke fungerande kamratrelationer

(där begreppen utstötthet och isolering speglar en del av verkligheten) medan grupperna med genomsnittlig respektive hög social status hade i olika grad fungerande kamratrelationer.

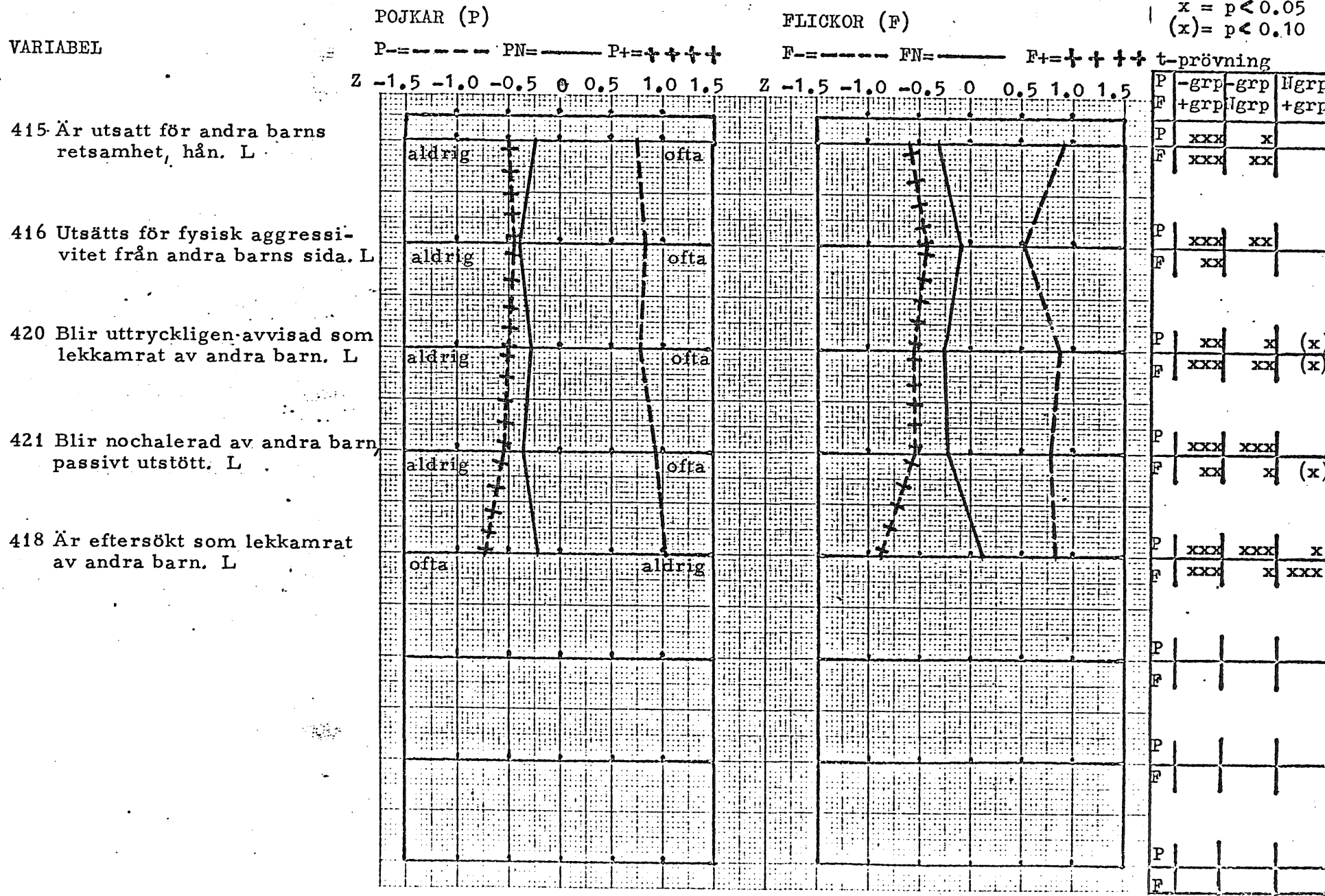
Inom denna variabeldomän var lågstatusgrupperna betydligt mer heterogena än de andra grupperna. För samtliga variabler var inomgruppsvariationen störst för dessa grupper, och för flertalet av variablerna betydligt större än för de övriga grupperna.

Ovanstående kan sammanfattas så att lågstatusbarnen i betydligt högre utsträckning än övriga utsattes för negativa reaktioner från klasskamraterna, blev utstötta och isolerade. Variationen var även här och mycket markant störst för lågstatusgrupperna.

Figur 9. Medelvärdesprofiler för grupper med olika social status i variabler som avsågs mäta kamraternas beteende mot barnet enligt läraren

SIGNIFIKANSNIVÅ

xxx = $p < 0.001$
 xx = $p < 0.01$
 x = $p < 0.05$
 (x) = $p < 0.10$

10. Lärarens inställning till eleven enligt lärarintervju

Från lärarintervjun har medtagits två variabler som speglar lärarens inställning till eleven. Dessa redovisas i figur 10 och tabell 10 i bilagan.

Här är det mycket intressant att notera lärarnas negativa inställning till barn i lågstatusgrupperna. Gruppmedelvärdena för dessa grupper skiljde sig signifikant från de övriga gruppernas medelvärden. Mer konkret så betyder det att lärarna ansåg att eleverna i grupperna med låg social status var till mer besvär än eleverna i de övriga grupperna och att de föredrog dessa elever sämre än de övriga. Det verkar alltså som om den dåliga kamratkontakten inte kompenserades av en bättre kontakt med läraren. Lärarna hade, framför allt då det gällde flickorna, den mest positiva inställningen till högstatusgrupperna.

Lågstatusgruppen för pojkarna hade lägst inomgruppsvariation över båda variablerna, medan detsamma för flickornas del gällde för högstatusgruppen.

Sammanfattningsvis hade lärarna en mer negativ inställning till barnen i lågstatusgrupperna än till barn i övriga grupper, medan tendensen att lågstatusgrupperna hade den största inomgruppsvariationen inte gällde här.

Figur 10. Medelvärdesprofiler för grupper med olika social status i variabler som avsågs mäta lärarens inställning till eleven

xxx = $p < 0.001$ xx = $p < 0.01$ x = $p < 0.05$ (x) = $p < 0.10$

VARIABEL

POJKAR (P)

FLICKOR (F)

P=----- PN=----- P+=+ + + +

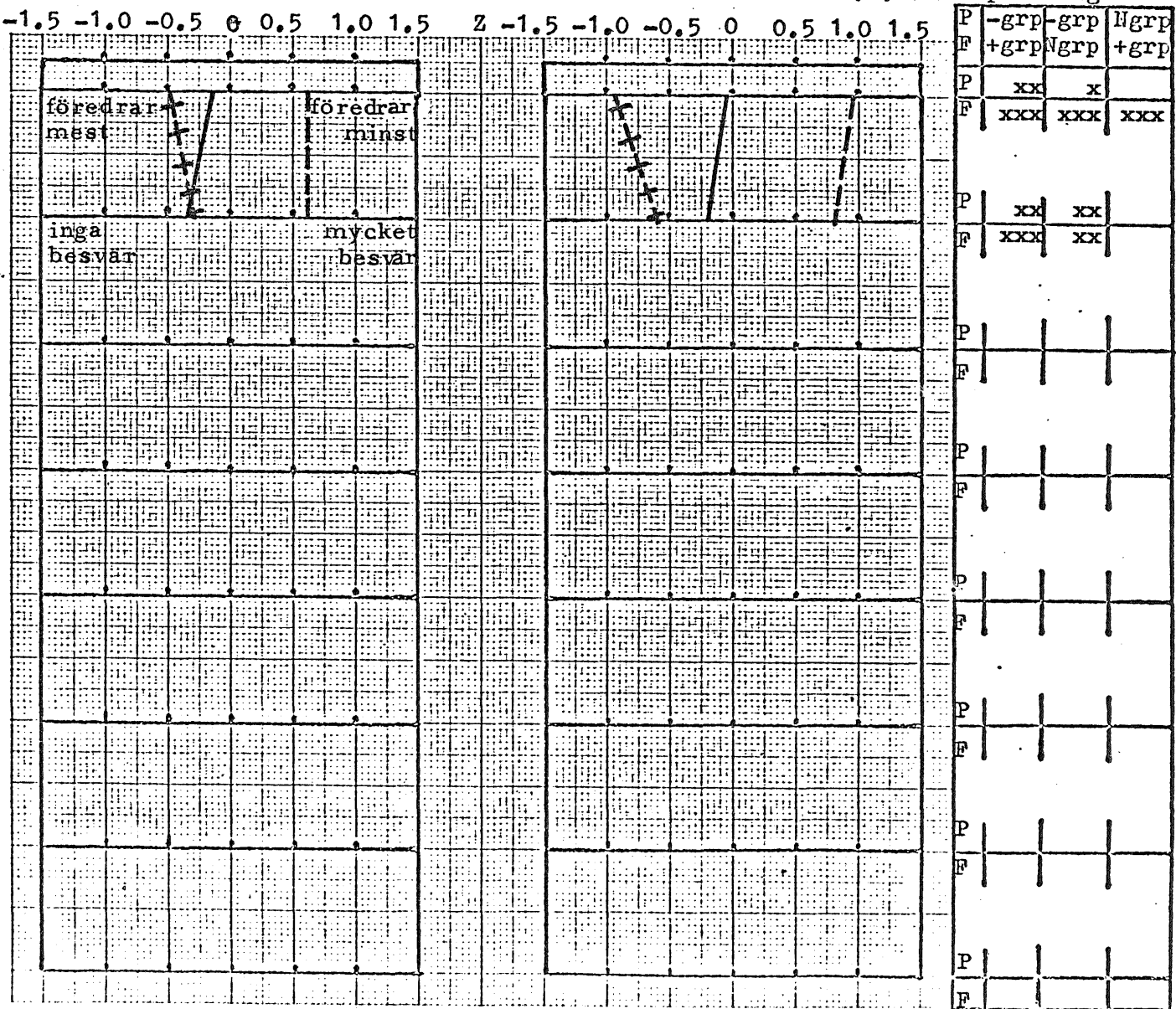
F=----- FN=----- F+=+ + + + t-prövning

Z -1.5 -1.0 -0.5 0 0.5 1.0 1.5

Z -1.5 -1.0 -0.5 0 0.5 1.0 1.5

442 Lärarens rangordning av de elever i hans klass som ingår i undersökningen. L

443 Lärarens placering av eleverna i 5 besvärlighetsgrupper. L

11. Personlighetsdrag hos eleven enligt läraren

I figur 11 och tabell 11 i bilagan har medtagits variabler från lärarintervjun som avsågs mäta personlighetsdrag hos eleven.

Skillnaderna i gruppmedelvärden är små i dessa variabler utom att en viss tendens till större ångest och ångslan bedömdes föreligga hos lågstatusbarnen, särskilt flickorna.

Lågstatusgruppen för pojkarna hade en tendens till större inomgruppsvariation än övriga pojkgrupper, i mindre utsträckning gällde detta också flickorna.

Figur 11. Medelvärdesprofiler för grupper med olika social status i variabler som avsågs mäta personlighetsdrag hos eleven enligt läraren

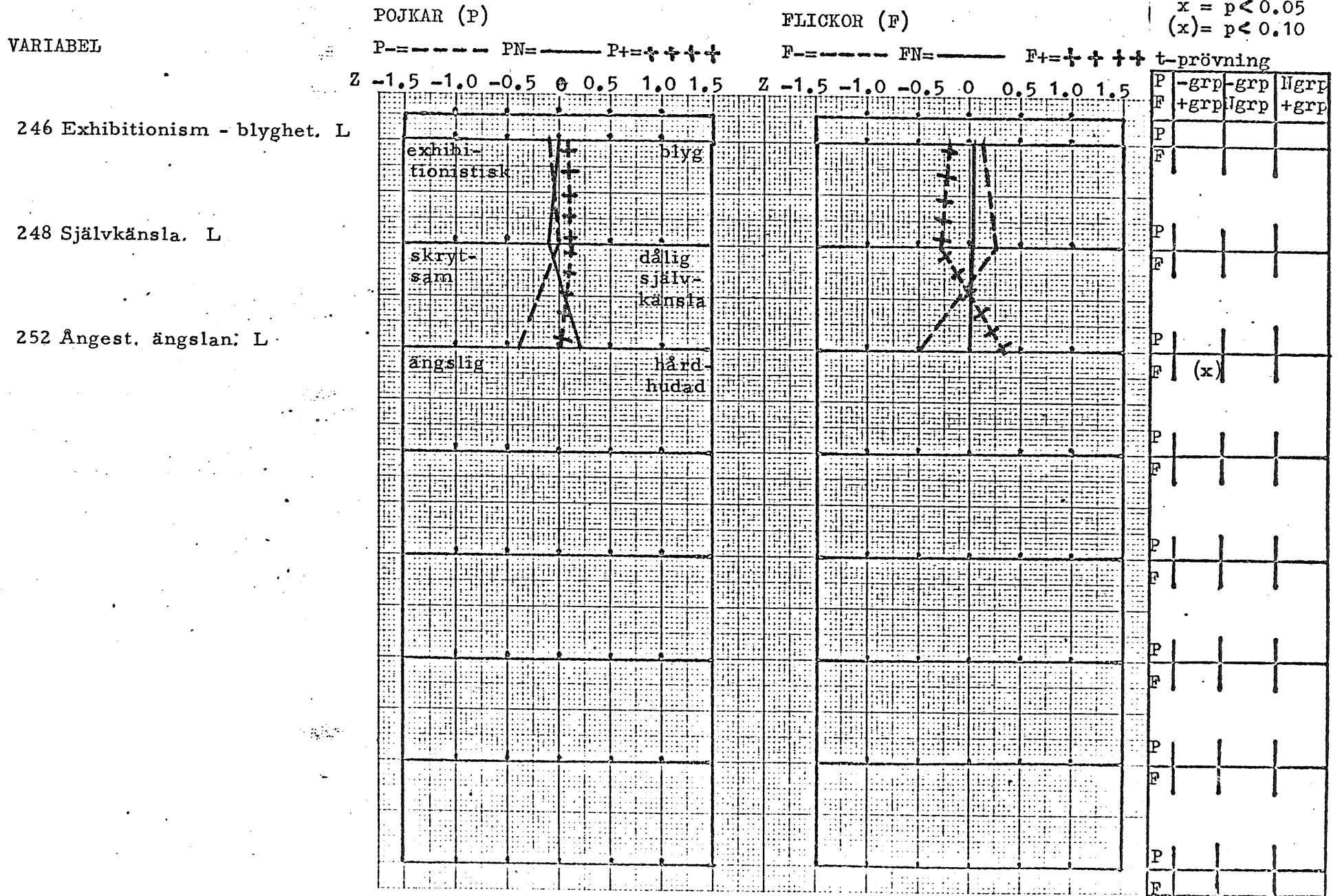
SIGNIFIKANSNIVÅ

xxx = $p < 0.001$

xx = $p < 0.01$

x = $p < 0.05$

(x) = $p < 0.10$

12. Elevens relationer till klasskamraterna enligt elevintervju

Som mått på elevens relationer till klasskamraterna har medtagits ett antal variabler från elevintervjun. Dels är det huvudvariabeln för denna variabeldomän och dels ett antal undervariabler till denna. Dessa redovisas i figur 12 och tabell 12 i bilagan.

Figuren visar att lågstatusgruppen av båda könen hade betydligt sämre relationer till sina klasskamrater än de övriga grupperna och i så gott som samtliga variabler var skillnaden signifikant. Skillnaden mellan gruppen med genomsnittlig social status och den med hög social status var också signifikant för vissa variabler. I den sammanfattande huvudvariabeln (Elevens relationer till sina klasskamrater) var skillnaden signifikant mellan alla tre grupperna för båda könen.

Lågstatusbarnen hade alltså, enligt egen utsago, sämre relationer till klasskamraterna än övriga gruppers barn, vilket betyder att de oftare utsattes för fysisk och andra typer av aggressivitet från klasskamraterna och själva svarade med olika typer av aggressivitet. De hade svårigheter och konflikter med klasskamraterna, upplevde sig isolerade och utstötta och hade en negativ inställning till klasskamraterna.

I motsats till ovanstående beskrivning av lågstatusbarnens situation, hade högstatusbarnen goda relationer till sina klasskamrater, medan barnen med genomsnittlig social status befann sig mellan extremgrupperna.

Det förtjänar att påpekas att resultaten väl överensstämde med vad man kunde förvänta sig med ledning av kriterivariablerna för gruppindelningen, vilka ju handlar om klasskamratpopularitet. Överensstämmelsen är också god med de ovan redovisade variabeldomäner, som berör elevernas kamratrelationer (rubrikerna 3, 8 och 9).

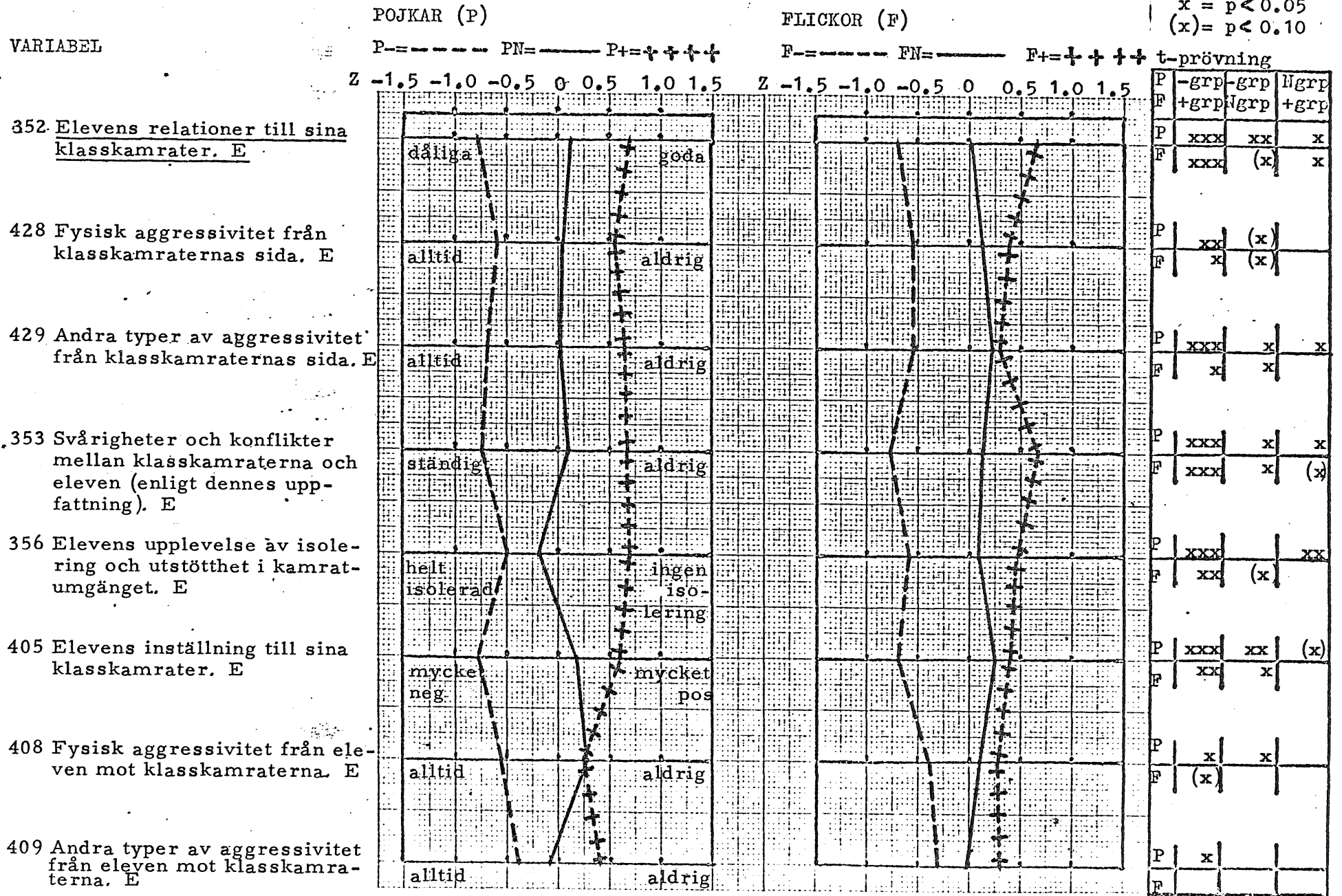
Inomgruppsvariationen var för pojkarnas del störst för lågstatusgruppen i 5 av 8 variabler och för motsvarande flickgrupp i 7 av 8 variabler.

Det sammanfattande helhetsintrycket av figuren är att grupperna genomgående skilde sig från varandra, så att lågstatusgrupperna hade de sämsta klasskamratrelationerna medan högstatusgrupperna hade de bästa. Tabellen visar att inomgruppsvariationen var störst för lågstatusgruppen av båda könen i nästan alla variabler.

Figur 12. Medelvärdesprofiler för grupper med olika social status i variabler som avsågs mäta elevens relationer till sina klasskamrater enligt eleven själv

SIGNIFIKANSNIVÅ

xxx = $p < 0.001$
 xx = $p < 0.01$
 x = $p < 0.05$
 (x) = $p < 0.10$

13. Elevens relationer till övriga kamrater (alltså förutom klasskamrater) enligt elevintervju

Dessa variabler, som rör elevens relationer till övriga kamrater och är hämtade från elevintervjun, är dels en huvudvariabel för domänen och dels sju undervariabler. Det är samma variabler som de som ovan valts för att beskriva elevens relationer till sina klasskamrater enligt elevintervjun (se under rubriken 12). I figur 13 och tabell 13 i bilagan visas resultaten av de statistiska bearbetningarna på dessa variabler.

Figuren visar en markant och oftast signifikant skillnad mellan lågstatusgruppen av båda könen och de övriga grupperna. Lågstatusgruppen hade sämre kamratrelationer än de övriga grupperna. Gruppen med genomsnittlig social status och gruppen med hög social status skilde sig också genomgående och i vissa fall signifikant från varandra för båda könen, så att högstatusgruppen hade de bästa kamratrelationerna. I den övergripande huvudvariabeln (Elevens relationer till sina kamrater) var det en signifikant skillnad mellan alla tre grupperna för både pojkar och flickor.

Nedbrutet i enskilda variabler innebär resultatet att lågstatusbarnen utsattes för och utsatte kamraterna för fysisk och annan aggressivitet, upplevde svårigheter och konflikter med kamraterna, kände sig isolerad och utstött samt hade en mer negativ inställning till kamraterna än vad barnen i de övriga grupperna gav uttryck för. Det omvända gällde för högstatusbarnen.

Resultatet och de slutsatser som kan dras av detta är helt analogt med det som erhöles för elevens relationer med klasskamraterna (se ovan under rubrik 12).

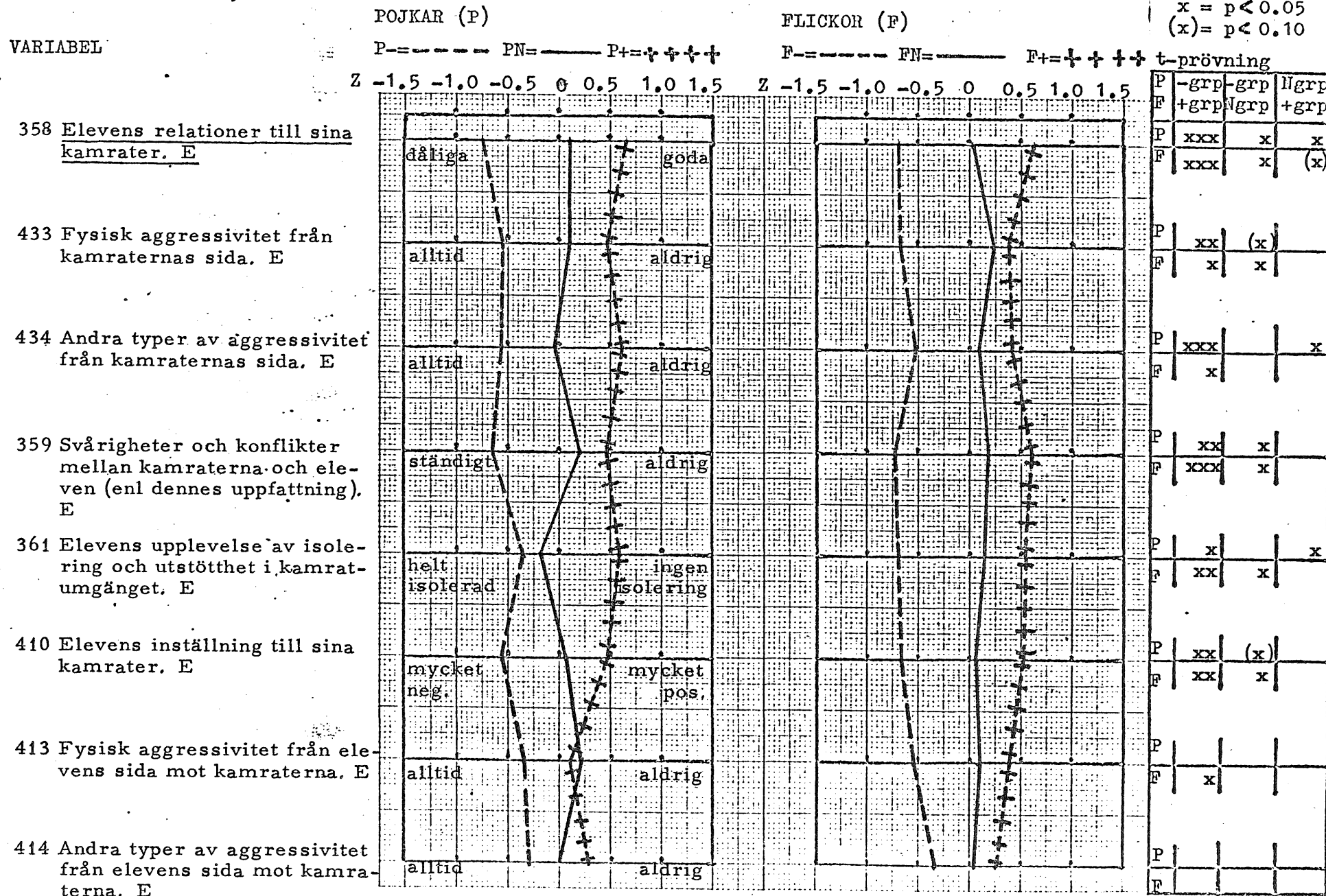
Lågstatusgrupperna var klart heterogenera än övriga grupper, för pojkarna var variationen störst för den gruppen i samtliga variabler och för flickorna i 6 av 8 variabler.

Helhetsbilden av denna variabeldomän är att lågstatusgrupperna konsekvent hade de sämsta relationerna med kamraterna medan högstatusgrupperna hade de bästa, samt att lågstatusgrupperna i flertalet variabler hade störst spridning.

Figur 13. Medelvärdesprofiler för grupper med olika social status i variabler som avsågs mäta elevens relationer till sina övriga kamrater (alltså förutom klasskamraterna) enligt eleven själv

SIGNIFIKANSNIVÅ

xxx = $p < 0.001$
 xx = $p < 0.01$
 x = $p < 0.05$
 (x) = $p < 0.10$

14. Elevens relationer till sin lärare samt elevens inställning till skolsituationen i sin helhet enligt elevintervju

I figur 14 och tabell 14 i bilagan har medtagits ett antal variabler som avsåg elevens relationer till läraren och en variabel om elevens inställning till skolsituationen i sin helhet. Dessa variabler är hämtade från elevintervjun.

För pojkarna var skillnaden mellan grupperna i det närmaste obefintlig för variabler som rör lärarrelationer utom för själva huvudvariabeln (Elevens relationer till sin lärare), där lågstatusgruppen hade signifikant sämre lärarrelationer än högstatusgruppen, och där den genomsnittliga gruppen låg mitt emellan.

För flickornas del däremot var skillnaden mellan grupperna stor och i många fall signifikant i samtliga variabler avseende lärarrelationen. Särskilt gällde detta skillnaden mellan lågstatusgruppen med de sämsta lärarrelationerna och de övriga grupperna, av vilka högstatusgruppen hade de bästa lärarrelationerna.

Flickorna med låg social status upplevde i större utsträckning aggressivitet och kritik från läraren och svårigheter och konflikter med läraren jämfört med övriga flickor. Motsatsen gällde för högstatusflickorna.

Mot lågstatusbarnens av bägge könen negativa upplevelse av lärarrelationen, svarar lärarens negativa inställning till dessa barn, som den framgår ovan i avsnitt 10. Motsvarande gällde åt det positiva hållet mellan lärare och elever i högstatusgrupperna.

Vad avser skolsituationen i sin helhet upplevde eleverna i lågstatusgrupperna den mest negativt medan eleverna i högstatusgrupperna var de mest positiva.

Några tendenser vad gällde skillnader i inomgruppsvariation kunde ej iakttas.

Det huvudsakliga resultatet är alltså att elever i lågstatusgrupperna i genomsnitt hade sämre relationer till sin lärare än eleverna i de övriga grupperna enligt egen utsago och att de upplevde skolsituationen i dess helhet mer negativt. Eleverna i högstatusgrupperna hade bäst relationer till sin lärare och var mest positiva till skolsituationen i sin helhet. Tydligast framkom dessa skillnader hos flickorna.

Figur 14. Medelvärdesprofiler för grupper med olika social status i variabler som avsågs mäta elevens relationer till sin lärare enligt eleven själv, samt elevens inställning till skolan

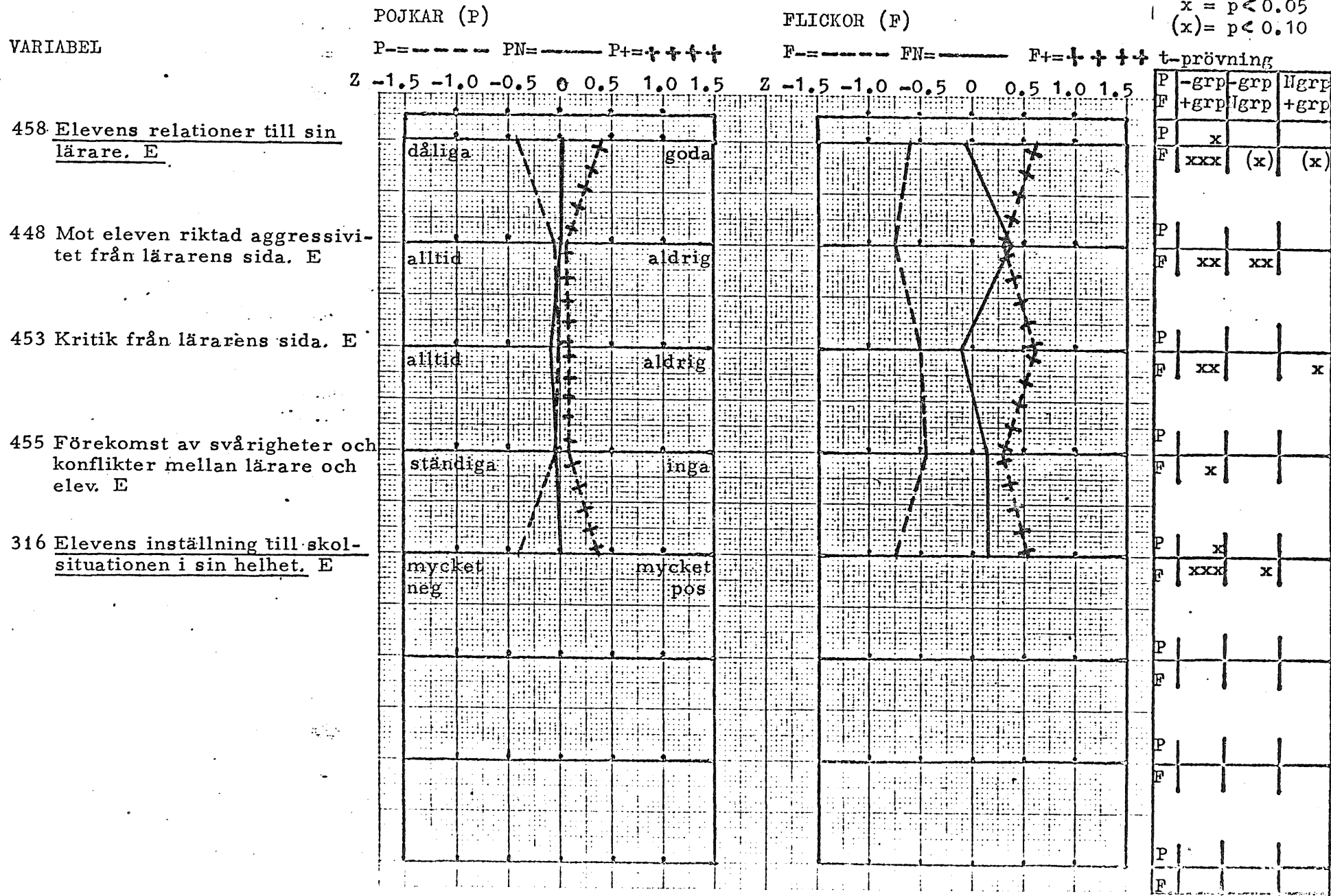
SIGNIFIKANSNIVÅ

xxx = $p < 0.001$

xx = $p < 0.01$

x = $p < 0.05$

(x) = $p < 0.10$

15. Psykisk och fysisk hälsa samt några fysiska egenskaper

I tabell B nedan redovisas svarsfrekvenser för variabler angående elevernas psykiska och fysiska hälsa samt fysiska egenskaper från läkarundersökningen.

Tabell B: Psykiska och fysiska besvär och egenskaper uppdelat på kön och grupper med olika social status

Variabel	Svar	P-	PN	P+	ΣP	F-	FN	F+	ΣF
VAR 294: Psykiska besvär eller defekter	nej	10	15	15	40	12	15	15	42
	ja	5	-	-	5	2	-	-	2
VAR 201: Fysiska besvär eller defekter	nej	12	15	15	42	10	13	14	37
	ja	3	-	-	3	4	2	1	7
VAR 196: Barnets längd	under normal	-	1	2	3	-	-	-	-
	normal	13	13	13	39	13	15	15	43
	över normal	2	1	-	3	1	-	-	1
VAR 197: Barnets vikt	under normal	-	1	2	3	-	-	-	-
	normal	12	11	13	36	13	15	15	43
	över normal	3	3	-	6	1	-	-	1

Anm. Genomgående för alla variabler finns ett bortfall i F- -gruppen (en och samma individ)

Det stora flertalet av barnen i samtliga grupper och samtliga variabler har bedömts som utan besvär och med normal längd och vikt.

Vad gäller psykiska besvär eller defekter (VAR 294) är det enbart barn från grupperna med låg social status som har noterats för sådana. Särskilt markerat är detta för pojkgruppen med 5 elever som har psykiska besvär eller defekter.

På den fysiska sidan (VAR 201) är det också lågstatusgrupperna

som är mest utsatta och för pojkarna är det enbart barn från lågstatusgruppen som har noterats för fysiska besvär eller defekter.

I fråga om barnens längd och vikt (VAR 196 och VAR 197) kunde inga markanta skillnader mellan grupperna utläsas.

Sammanfattningsvis kan sägas att de fåtal elever som bedömdes ha psykiska eller fysiska besvär huvudsakligen rekryterades från lågstatusgruppen av bägge könen. Särskilt gällde detta pojkarna där samtliga elever med besvär kom från lågstatusgruppen.

RESULTATSAMMANFATTNING

Som sammanfattning ges nedan en kvalitativ beskrivning av den utstötta och den populära pojk- respektive flickgruppens situation utifrån de redovisade variabelområdena. Beskrivningen är baserad på gruppmedelvärden och ger alltså ingen information om enskilda individers lägen. Det bör noteras att beskrivningen för en grupp hela tiden skall ses relativt övriga grupper.

Som en illustration till beskrivningen av barnens situation interfolieras här och var i framställningen citat från intervjuformulären. Intervjuaren har där ibland kompletterat de kvantifierade bedömningarna med verbala kommentarer. Det kan gälla egna iakttagelser, sammanfattningar eller nedtecknandet av yttranden som den intervjuade har fällt. Det är från dessa verbala kommentarer som vi citerat. Som ovan nämnts skall citaten alltså ses som illustration till den övriga framställningen. Citaten är inte typiska för de verbala kommentarerna i intervjuformulären som helhet utan har valts så slagkraftiga som möjligt och representerar enbart sig själva.

Utstötta barns livssituation

Pojkar. Föräldrarna till dessa pojkar hade ungefär samma utbildningsnivå som föräldrar till övriga barn. Däremot hade de utstötta pojkarna fler syskon än de andra barnen, i genomsnitt två syskon jämfört med ett (figur 1). Hematmosfären var disharmonisk och relationerna mellan föräldrarna dåliga. Hemmet var inte inriktat på trivsel och föräldrarna var inte helt belåtna med bostaden (figur 4). Föräldrarnas uppfostran var något slapp (laissez-faire), de hade uppfostringssvårigheter, använde aga ibland och oenighet emellan dem förekom (figur 5a och 5b).

"Frun vill aga barnen men inte jag". (Fadersintervju)

"Fadern är sträng, vilket jag långt ifrån är". (Modersintervju)

Föräldrarna hade en något mer negativ attityd till sig själva som fostrare än övriga föräldrar (figur 6). I sina relationer till barnen var föräldrarna mer avvisande, för övrigt ingen genomgående skillnad jämfört med övriga grupper (figur 7a och 7b).

En typisk pojke i denna grupp trivdes dåligt i skolan, både vid undersökningstillfället och tidigare. Detta gällde både enligt föräldrarna och enligt

honom själv (figur 2 och figur 14).

"Ej helt positiv till skolan, säkerligen känslig". (Elevintervju)

"Mycket svårt för att ta sig till skolan varje morgon". (Modersintervju)

". . . har sedan lärarbyte hösten 1963 visat dålig anpassning till skolan. Han trivs ej med sin nuvarande lärare och sina klasskamrater". (Modersintervju)

Han hade relativt få kamrater, kamrater med vilka föräldrarna var missnöjda och kamratumgänget var disharmoniskt (figur 3). I skolan retade han ofta och uppträdde fysiskt aggressivt mot andra barn. Denne pojke var också påflugan på ett aggressivt sätt och sällan verbalt positiv eller hjälpsam mot andra barn (figur 8).

"Kommer rätt lätt i luven på andra i klassen och ofta med andra klasser". (Läraryntervju)

Omvänt blev han själv ofta utsatt för andra barns retsamhet, hån och fysiska aggressivitet. Han blev ofta avvisad som lekkamrat eller nonchalerad och sällan eller aldrig eftersökt som lekkamrat (figur 9).

"Hackkyckling". (Läraryntervju)

"Utsikt över skolgården från mammans fönster. Påstår att de slår och sparkar honom så mycket att han måste vara hemma". (Läraryntervju)

Han var själv missnöjd med sina relationer till klasskamraterna, var negativ till klasskamraterna och upplevde sig som isolerad och utstött. Han tyckte det var ständiga svårigheter och konflikter med klasskamraterna och att dessa var fysiskt eller på andra sätt aggressiva mot honom. Detta parades med att han också upplevde sig själv som aggressiv mot klasskamraterna (figur 12). Motsvarande gällde för relationerna till övriga kamrater om än inte lika markerat (figur 13).

"Jag är minst och svagast i klassen, därför bråkar dom med mig. Jag är bra i vissa saker, därför är dom avundsjuka. Jag har mycket grejor, därför avundsjuka på mig. Jag har lite mer pengar än dom övriga, därför avundsjuka". (Elevintervju)

"Klasskamraterna bråkar och retas". (Elevintervju)

Samma pojke fördrogs också dåligt av läraren och betraktades som besvärlig (figur 10).

"Opålitlig, vet ej var man har honom". (Läraryntervju)

Han tyckte själv att hans relationer till läraren var dåliga (figur 14).

I fråga om vissa personlighetsdrag skiljde han sig inte från övriga pojkar, möjligen var han något ängsligare (figur 11). I vissa fall hade han psykiska eller fysiska besvär (tabell B).

Flickor. Föräldrarnas utbildningsnivå skiljde sig inte från de andra föräldrarnas. I de utstötta flickornas familjer fanns det fler barn i genomsnitt än i övriga familjer (figur 1).

Hematmosfären var relativt disharmonisk och föräldrarna hade sämre relationer än övriga grupperns föräldrar. I övrigt skiljde sig inte hemförhållandena från övriga flickors (figur 4). I fråga om uppfostran var föräldrarna till dessa flickor något mer dominerande än de övriga föräldrarna, de var oftare oeniga, hade större uppfostringssvårigheter och använde oftare aga (figur 5a och 5b).

"Av faderns svar framgick att han har satt sig i stor respekt hos sina barn. Han ansåg detta vara en nödvändig förutsättning för uppfostran". (Fadersintervju)

"Jag vill ha ordning på barnen, men pappan struntar i dom". (Modersintervju)

De här flickornas föräldrar hade också en mer positiv attityd till kroppsbestrafning (figur 6). De var mer avvisande mot barnen än övriga föräldrar, för övrigt skiljde de inte ut sig i relationerna till barnen (figur 7a och 7b).

En genomsnittlig flicka i den utstötta gruppen trivdes dåligt och hade tidigare trivts dåligt i skolan enligt både egna och föräldrarnas uppgifter (figur 2 och 14).

"Tycker förhållandena nu är botten.trivs inte alls i klassen nu". (Elevintervju)

Hon hade något färre kamrater än flickorna i övriga grupper och kamratumgänget var mer disharmoniskt. Föräldrarna var missnöjda med barnets kamrater (figur 3).

"Kamratkontakterna är mycket dåliga för flickans del. . . . Under perioder har hon gått helt ensam och under andra perioder har hon sökt sig till små barn och sjuka barn". (Modersintervju)

"Modern omtalade att dottern aldrig haft några kamrater att tala om". (Modersintervju)

Med skolkamraterna retades hon och var fysiskt aggressiv och påträngande, men sällan verbalt positiv eller vänlig och hjälpsam (figur 8).

"Visar sig aggressiv och oppositionell ibland mot kamraterna".
(Läraryntervju)

Hon utsattes själv också för retsamhet och fysisk aggressivitet från skolkamraterna. Dessutom blev hon ofta avvisad som lekkamrat och nonchalerad av de övriga. Hon var sällan eftersökt som lekkamrat (figur 9).

"Kamraterna visar passivt att de ogillar henne". (Läraryntervju)

"Vissa pojkar retas med henne emellanåt". (Läraryntervju)

Denna flicka upplevde sig som isolerad och utstött bland klasskamraterna och hade en negativ inställning till dessa. Det var ständiga svårigheter och konflikter med klasskamraterna och hon upplevde dem som fysiskt eller på andra sätt aggressiva samtidigt som hon själv var aggressiv, fysiskt och på andra sätt, gentemot dem. Sammanfattningsvis upplevde hon sina relationer till klasskamraterna som dåliga (figur 12). Motsvarande gällde också för hennes relationer till övriga kamrater (figur 13).

"Missnöjd med det mesta. Grinig, tror många om ont. Verkar ha störda kamratrelationer. Klasskamraterna skäller och retas".
(Elevintervju)

"Klasskamraterna bråkiga, skrikiga ibland". (Elevintervju)

Läraren upplevde denna flicka som besvärlig och fördrog henne dåligt (figur 10). Själv upplevde hon lärarrelationen som dålig, tyckte läraren var aggressiv och kritisk och att det ofta var svårigheter och konflikter (figur 14).

I fråga om personlighetsdrag var hon något ängsligare än övriga flickor (figur 11). Hon hade i några fall fysiska eller psykiska besvär (tabell B).

Populära barns livssituation

Här redovisas enbart sådana förhållanden där de populära barnen skiljde sig från både gruppen med genomsnittlig social status och den utstötta gruppen. Enbart det faktum att de populära barnen skiljde sig från de utstötta barnen i någon viss variabel föranleder ingen kommentar om de inte också skiljde sig från barnen med genomsnittlig kamratstatus.

Pojkar. Föräldrarnas utbildningsnivå var densamma som övriga grupper. I genomsnitt hade dessa familjer två barn (figur 1 och tabell 1 i bilagan). Föräldrarna var mer belåtna med bostaden än övriga föräldrar (figur 4). De upplevde sig ha små uppfostringsvårigheter (figur 5b).

En typisk pojke i denna grupp hade relativt många kamrater enligt föräldrarna (figur 3). I skolan var han sällan aggressivt påträngande och ofta verbalt positiv, vänlig och hjälpsam mot andra barn (figur 8).

"Bra kamratbeteende. . . . Ledartyp i arbetet. Hjälper de andra, undervisar dem på ett bra sätt. Godtar honom som undervisare". (Läraryntervju)

"Verkar positiv till sin omgivning. Både mot kamrater, lärare, skoljobb". (Läraryntervju)

Han var sällan utsatt för andra barns aggressivitet och retsamhet, blev sällan avvisad eller nonchalerad av andra barn utan var tvärtom eftersökt som lekkamrat (figur 9).

"Aldrig någon sagt något illa om honom". (Läraryntervju)

"Ganska omtyckt. Flickorna tycker han är bussig". (Läraryntervju)

Denne pojke tyckte att han hade bra relationer till sina kamrater, var positiv till dem och upplevde ingen isolering eller utstötthet. Han kände sällan av någon aggressivitet från kamraternas sida och var själv inte aggressiv mot dem. Det var sällan svårigheter och konflikter mellan honom och kamraterna. Ovanstående gällde både för klasskamrater och övriga kamrater (figur 12 och 13).

"Tycker mycket bra om kamrater och lärare. Välanpassad. Troligen populär bland kamrater". (Elevintervju)

Denne elev var populär hos läraren (figur 10).

"Mycket gemytlig och lätt att ha att göra med". (Läraryntervju)

"Bra pojke. Handlar och tänker positivt. Hänger ej med i strömmen. Renhårig". (Läraryntervju)

Han tyckte själv att hans relationer till läraren var goda och han var över huvud taget positiv till skolsituationen (figur 14). Han uppvisade inga psykiska eller fysiska besvär eller defekter (tabell B).

Flickor. Föräldrarna hade en genomsnittlig utbildningsnivå och familjerna hade ungefär två barn (figur 1 och tabell 1 i bilagan). Flickorna i den populära gruppen hade en relativt harmonisk hematmosfär, hemmiljön var inriktad på trivsel och relationerna mellan föräldrarna var bättre än för övriga grupper (figur 4). Dessa flickor fick en mer medveten och konsekvent uppfostran än övriga flickor och föräldrarna var oftare

eniga (figur 5a och 5b). De hade också en accepterande inställning mot barnet (figur 7a).

En typisk flicka i den populära gruppen trivdes bra och hade tidigare trivts bra i skolan och var positiv till skolsituationen i sin helhet (figur 2 och 14).

"Jag har inte hört annat än att hon trivs bra". (Läraryntervju)

"Mycket välvilligt inställd till skolan". (Elevintervju)

Hon hade fler kamrater än de övriga flickorna (figur 3). I skolan retades hon sällan med sina kamrater, hon var sällan fysiskt aggressiv eller påträngande på ett aggressivt sätt men ofta verbalt positiv och vänlig och hjälpsam mot kamraterna (figur 8).

"Tar ofta initiativ. Leder de andra under lektionerna i grupp-
arbetet. Positiva förslag". (Läraryntervju)

"Lätt för att komma överens med andra kamrater". (Läraryntervju)

Skolkamraterna retade henne inte eller uppträdde fysiskt aggressivt. Hon blev inte avvisad som lekkamrat och inte nonchalerad, men ofta eftersökt som lekkamrat (figur 9).

Denna flicka upplevde relationerna till klasskamraterna som goda, hon var positiv till dem och upplevde ingen isolering eller utstötthet. Hon var inte aggressiv mot klasskamraterna och upplevde ingen aggressivitet från deras sida och inga svårigheter eller konflikter (figur 12). Samma sak gällde för hennes relationer till övriga kamrater (figur 13).

Läraren var positivt inställd till denna flicka och hade inga besvär med henne (figur 10).

"Frisk typ. Rättfram, ärlig". (Läraryntervju)

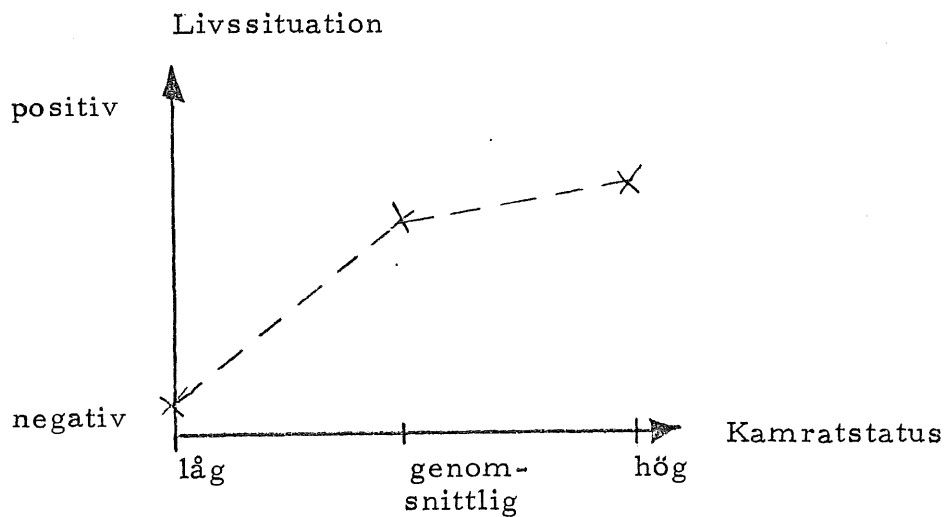
"Fin flicka... var vänlig, positiv, hjälpsam, glad". (Läraryntervju)

Själv upplevde hon läraren positivt. Hon kände inte av någon kritik eller aggressivitet från läraren och upplevde inga konflikter eller svårigheter (figur 14). Hon hade inga psykiska eller fysiska besvär eller defekter (tabell B).

Konklusion

Sammanfattningsvis kan sägas att det genomgående mönstret för båda könen var att lågstatusgruppen skilde sig mer från de båda övriga grupperna än dessa skilde sig från varandra i figurernas medelvärdesprofiler.

Den oberoende variabeln kamratstatus differentierade alltså tydligast åt det negativa hållet, d v s låg kamratstatus indikerar en dålig hem-situation, en dålig skolsituation och dåliga kamratrelationer ur olika aspekter, medan en hög kamratstatus inte lika tydligt indikerar motsvarande positiva förhållanden. Denna kvalitativa slutsats kan åskådliggöras i en enkel figur:

DISKUSSION

Allmänt

Det erhållna resultatet och resultatsammanfattningen ger vid handen att kamratstatus har ett starkt samband med individens livssituation i övrigt, så långt den speglas i våra data. Grupperna med olika kamratstatus skilde sig från varandra i de flesta variabeldomänerna och många gånger var skillnaderna signifikanta. Styrkan i sambandet varierar för olika variabeldomäner, men är nästan genomgående positivt så att låg kamratstatus indikerar en negativ livssituation i övrigt och hög kamratstatus indikerar en positiv livssituation.

Tydligast är resultatet för lågstatusgruppen av bägge könen, vilken skilde sig mer från de båda övriga grupperna (normalgruppen och högstatusgruppen) än dessa skilde sig från varandra. De genomsnittligt populära och de mycket populära hade på gruppnivå en relativt likartad livssituation, dock något mer positiv för de mycket populära. De områden där de skilde sig mest var de som hade närmast anknytning till kriterievariabeln, d v s kamratförhållanden av olika slag.

Lågstatusgruppen däremot låg betydligt sämre till än de övriga grupperna i de flesta variabelområdena. Utstötthet och isolering i kamratgruppen är alltså ett klart tecken på en dålig livssituation i stort.

Kamratrelationer

Variabler angående barnens kamratrelationer återkommer i flera instrument, närmare bestämt i moders- och fadersintervjun, i lärarintervjun och i elevintervjun (se figur 3, 8, 9, 12 och 13). Oberoende av källa kunde konstateras att grupperna skilde sig markant från varandra med avseende på kamratrelationer, framför allt gällde detta lågstatusgruppen av båda könen som hade betydligt sämre kamratrelationer än de övriga grupperna. Flertalet av skillnaderna är signifikanta. Resultaten är alltså relativt stabila över källa vad gäller kamratrelationer.

Grupperna har ju uttagits efter kamratpopularitet (sociometriska test) i åk 3 och åk 4, och de ovan relaterade resultaten i åk 5 visar på stabilitet också över tid med avseende på kamratrelationer. Dessutom är resultatet detsamma oberoende av om relationen avsåg klasskamrater eller kamrater utanför skolan. Uppgifter om relationen till kamrater utanför skolan kommer från elevintervjun (se figur 13) och från föräldrainservjuerna som rör

barnets relationer till kamrater i allmänhet (se figur 3). De utstötta och isolerade barnens dåliga position bland klasskamraterna uppvägdes alltså inte av bra relationer till övriga kamrater, utan deras situation var utsatt även där. Omvänt var de i klassen populära barnen också populära bland andra kamrater.

Beteendemönstret mellan de utstötta och isolerade barnen och deras klasskamrater, såsom det framträder i lärarobservationerna (figur 8 och 9), har sin motsvarighet i barnens egen upplevelse av situationen (figur 12). Lärarnas observationer visar att lågstatusbarnen utsattes för olika slags aggressivitet och själva svarade med samma mynt, och att de avvisades och nonchalerades av klasskamraterna. I elevintervjun kommer samma negativa verklighet till uttryck i dessa barns egen uppfattning om kamratkontakterna. De verkade ha en realistisk bild av sin egen utsatta position i kamratgruppen.

Sammanfattningsvis kan sägas att de olika data vi har om barnens kamratrelationer överensstämmer mycket väl med varandra och med uttagningskriterierna. Kamraternas inställning enligt kriterievariablerna, lärarnas och föräldrarnas uppfattning sammanfaller med barnens egna upplevelser av sina kamratrelationer.

Relationer till vuxna

Som nämnts i ovanstående avsnitt var de utstötta och isolerade barnens kamratsvårigheter inte koncentrerade till skolklassen, utan kunde generaliseras även till kamratkontakter utanför skolan. Men också deras relationer till vuxna var sämre än övriga barns.

De vuxna det finns uppgifter om är de för barn i denna ålder kanske viktigaste, nämligen föräldrar och lärare. Det saknas dock data om kontakter med andra viktiga vuxna som fritidsledare, föreningsledare etc.

Lågstatusbarnens relation med sina föräldrar, som de kommer till uttryck i variabeln "accepterande av barnet" (se figur 7a), kännetecknades av större emotionell distans, en mer avvisande hållning från föräldrarnas sida. Även variabler som rör uppfostran (se figur 5a och 5b) tyder på en mer konfliktfylld relation mellan föräldrar och barn. I övriga variabler som direkt rör relationer mellan föräldrar och barn (figur 7b) är det inga större eller genomgående skillnader mellan grupperna med olika social status. Huvudintrycket av våra data blir dock att de impopulära barnen

hade sämre relationer till sina föräldrar.

Lågstatusbarnen hade också sämre relationer med sina lärare enligt egen utsago (figur 14). Läraren i sin tur upplevde dessa elever som besvärligare och fördrog dem i mindre utsträckning än andra barn (figur 10).

Man kan alltså säga att lågstatusbarnens stora kamratsvårigheter i skolan är en del av ett större komplex av allmänna relationsproblem, både till jämnåriga och vuxna.

Individegenskaper

Från lärarintervjun har medtagits några variabler om personlighetsdrag hos barnen (se figur 11). Dessa variabler ("exhibitionism-blyghet", "självkänsla" och "ångest, ångslan") ansluter nära till en del av de personlighetsvariabler som använts i de undersökningar som refererats ovan i bakgrundsdelen av uppsatsen. Medan man där fått en samvariation med kamratpopularitet, visar resultaten i föreliggande studie att det är relativt små differenser mellan barngrupperna i personlighetsvariablerna.

En förklaring till denna skillnad skulle kunna vara att de här använda personlighetsvariablerna har extremvärden vilka båda har negativ konnotation och skulle kunna tänkas ha samband med impopularitet hos kamraterna. Det är egentligen två dimensioner inblandade i varje variabel och vid ett hänsynstagande till bägge dimensionerna (extremvärdena) blir resultatet, åtminstone på gruppnivå, ett läge ungefär mittemellan.

Detta kan exemplifieras med variabeln "Självkänsla" vilken har extremvärdena "skrytsam" och "dålig självkänsla". Enligt antagandet ovan skulle då gruppen med genomsnittligt populära barn och den mycket populära gruppen ligga mitt emellan extremvärdena för att barnen varken var skrytsamma eller hade dålig självkänsla. Samma läge intar den impopulära barngruppen, men därför att barnen var både skrytsamma och hade dålig självkänsla, alternativt att vissa barn var skrytsamma och andra hade dålig självkänsla.

En uppdelning av varje variabel i två variabler, en för varje dimension skulle om ovanstående resonemang stämmer, ha differentierat bättre mellan grupperna.

De variabler som rör barnens beteende mot kamrater (figur 8, 12 och 13

från lärar- resp. elevintervjun) visar framför allt att lågstatusbarnen var mer aggressiva än övriga barn. Att barn med stora kamratsvårigheter har ett problematiskt förhållande till sin egen aggressivitet har visats i många andra undersökningar, se bl a referat ovan i litteraturgenomgången.

Hemförhållanden

Beträffande barnens hemförhållanden har en avrapportering skett hos Adebäck (1969), och de huvudsakliga resultaten från hennes studie har redovisats ovan i litteraturgenomgången. För att få en så komplett bild som möjligt av barnens livssituation har också i föreliggande uppsats medtagits ett urval variabler angående hemförhållandena (se figur 1 och 4-7).

Resultatet är naturligtvis detsamma som hos Adebäck, d v s att lågstatusbarnen kom från en mer otrygg och disharmonisk hemmiljö där relationen mellan föräldrarna var sämre och föräldrarnas relation till barnen mer avvisande.

Det är tydligt att hemsituationen har ett samband med barnets sociala anpassning till kamratgruppen och troligen är negativa faktorer i hemmiljön betydelsefulla orsaker till dåliga kamratrelationer. Orsakssambanden är dock vanskliga att uttala sig om i en tvärsnittsundersökning av detta slag.

Flickor och pojkar

I stort sett ger resultatredovisningen en samstämmig bild för pojkarna och flickorna. De utstötta och isolerade barnen av båda könen hade en i förhållande till barn utan kamratsvårigheter besvärlig livssituation.

En granskning av tabellerna (tabell 1-14 i bilagan) visar dock en tendens till att de absoluta medelvärdena i en majoritet av variablerna skiljer sig åt till lågstatuspojkarnas nackdel. Dessa pojkar låg alltså absolut sett sämre till än lågstatusflickorna. Det förekom ett större inslag av aggressivitet och konflikter i deras liv, både i hemmet och i skolan.

Delvis avspeglar väl detta resultat de traditionella könsrollsmönstren med större inslag av aggressivitet och öppen konflikt bland pojkar och gentemot flickor. En annan hypotes är att intervjuerna med föräldrar och lärare till flickorna och med flickorna blir mjukare och "snällare", beroende på förväntningar och inställning till de traditionella könsrollerna hos både intervjuare och de intervjuade. Så t ex kan en förälder vilja idyllisera och

förneka aga mot sin dotter, eftersom det är "fulare" att aga en flicka än en pojke. Det är alltså fråga om en skillnad i attityd till pojkar resp. flickor, utan att denna skillnad behöver ha en reell grund i den faktiska verkligheten.

Om ovanstående två förklaringar ska göra anspråk på att åtminstone delvis täcka verkligheten, bör könsskillnaderna inte enbart gälla lågstatusgrupperna. Könnsrollerna och attityder till könnsrollerna är ju lika verk samma i de övriga grupperna. Det visar sig också att de sammanslagna pojkgруппerna i flertalet variabler låg absolut sett sämre till än de sammanslagna flickgruppena.

Att aggressivitet, särskilt av fysiskt slag, var vanligare hos pojkarna ger stöd åt den allmänt vedertagna uppfattningen att mobbningsproblematiken är mer utbredd bland pojkar.

Utstötta och isolerade barn - en homogen grupp?

Resultatet har redovisats på gruppnivå med kamratstatus och kön som indelningsgrund. Ett studium av variationen inom varje grupp ger en uppfattning om hur pass homogen gruppen är, d v s hur väl de enskilda individerna ansluter sig till gruppmedelvärdet. Det visade sig att lågstatusgrupperna oftast hade den största spridningen och alltså var de mest heterogena grupperna. Gruppmedelvärdets representativitet för de enskilda individerna var alltså lägst i lågstatusgrupperna. Detta betyder att i många variabler låg en del individer betydligt bättre till än vad gruppmedelvärdet indikerar, men också att en del låg betydligt sämre till.

Möjligen skulle detta resultat kunna tyda på att lågstatusgrupperna kan delas in i undergrupper. Denna hypotes har också stöd i litteraturen. I bakgrundsdelen till föreliggande uppsats redovisas undersökningar av Roff, Sells och Golden (1972), Northway (1944) och Kidd (1951) som visar att lågstatusbarnen kan dels in i undergrupper, där en indelningsgrund är aggressivitet eller tillbakadragenhet.

Lågstatusbarnen i föreliggande studie var mer aggressiva än andra barn (se figur 8, 12 och 13) i genomsnitt, men eftersom spridningen är så stor är det möjligt att det förekom en undergrupp av undfallande och tillbakadragna barn. Ett botaniserande bland de verbala kommentarerna i intervjuerna tyder också på detta:

En impopulär pojke beskrivs i elevintervjun som "minst och svagast i

klassen" och han vågar ej utöva fysisk aggressivitet mot kamraterna.

En annan pojke beskrivs som:

"Är för sig själv. Enstöring." (Läraryntervju)

Om en flicka ur lågstatusgruppen sägs det:

"Något inbunden uppfattas hon som. Verkar litet tillbakadragen". (Läraryntervju)

En annan flicka är:

"Lugn, timid, tyst, tillbakadragen". (Elevintervju)

En flicka sägs ge:

"Blekt intryck. Inget färgstarkt. Blyg och tillbakadragen. Ängslig typ". (Läraryntervju)

En annan indelningsgrund utgår från kamraternas beteende mot lågstatusbarnen. I flera undersökningar har man funnit att medan vissa blir aktivt utstötta och bemötta med aggressivitet (se bl a Olweus, 1973) blir andra mer negligerade och nonchalerade. Stensaasen (1965) fann att bland de isolerade i ett sampel av elever från åk 7 var ungefär hälften illa omtyckta, medan de övriga snarare var negligerade.

Jennings (1950) fann också dessa två kategorier bland de utstötta barnen.

Även om lågstatusbarnen av båda könen som grupp blev mer aggressivt bemötta av kamraterna än andra barn enligt våra data (se figur 9, 12 och 13), så är det möjligt att man kan hitta en undergrupp av mer passivt utstötta och negligerade eftersom spridningen är så stor.

Ett svar på frågan om eventuella undergrupper kräver dock ett närmare studium av lågstatusgrupperna, vilket inte låter sig göras inom ramen för denna uppsats.

Epilog

De utstötta och isolerade barnens livssituation är genomgående sämre än övriga barns. Mest frapperande är de dåliga sociala relationerna både till vuxna och kamrater. En mer negativ föräldrakontakt, sämre kamratrelationer, sämre relationer med läraren, det verkar som om dessa barn ingenstans har en trygg social förankring.

Med tanke på den betydelse relationerna till andra människor har för identitetsupplevelsen och självkänslan finns det anledning till oro för dessa barns framtida utveckling. Kommer deras allmänna livssituation, och speciellt deras sociala relationer, även fortsättningsvis att utvecklas

negativt, eller påverkar den här beskrivna situationen inte på något avgörande sätt deras framtid?

Ett första svar på den frågan kommer vi att söka i en senare rapport, som kommer att beskriva barnens situation i åk 8 i grundskolan.

LITTERATURFÖRTECKNING

- Adebäck, B. Sociala relationer i skolan, del I och del II. Stockholm: Psykologiska institutionen, Örebroprojektets delstudier nr 6 och 7, 1969. (Licentiatavhandling)
- Asplund, J. Sociologiska teorier. Stockholm: Almqvist & Wiksell, 1967.
- Bergman, J. Impopulära elever - en explorativ studie av lågstadieelever som visat låg social status i årskurs 1, 2 och 3 enligt lärarskattningar och sociogram. Göteborg 1965. Tre-betygsuppsats vid Pedagogiska institutionen, Göteborgs universitet.
- Bjerstedt, Å. Interpretations of sociometric choice status. Studia psychol. paedag. 2:8. Lund: Gleerup (Köpenhamn: Munksgaard), 1956.
- Bonney, M. E. Social behavior differences between second grade children of high and low sociometric status. Journal of Educational Research, 1955, 48, 481-495.
- Broman, A. Utstötta barn. Stockholm: Psykologiska institutionen, Örebroprojektets delstudie nr 28, 1974.
- Cowen, E. L., Pederson, A., Babijian, H., Izzo, L. D., & Trost, M. A. Long-term follow-up of early detected vulnerable children. Journal of Consulting and Clinical Psychology, 1973, 41, 438-446.
- Dunnington, M. J. Behavioral differences of sociometric status groups in a nursery school. Child Development, 1957, 28, 103-111.
- Erikson, E. H. Ungdomens identitetskriser. Stockholm: Natur och Kultur, 1971.
- Flinck, R. Skolanpassning hos elever på enhetsskolans/grundskolans högstadium. Report from the Institute of Education, 1965, 8, University of Lund.
- Gronlund, N. E. Sociometry in the classroom. New York: Harper and Brothers, 1959.
- Grossman, B., & Wrighter, J. The relationship between selection-rejection and intelligence, social status and personality amongst sixth grade children. Sociometry, 1948, 11, 346-355.
- Heinemann, P.-P. Mobbning-gruppvåld bland barn och vuxna. Stockholm: Natur och Kultur, 1972.

- Jennings, H.H. Leadership and isolation. New York: Longmans, Green & Co., 1950.
- Kidd, J.W. An analysis of social rejection in a college men's residence hall. *Sociometry*, 1951, 14, 226-234.
- Läroplan för grundskolan. 1. Allmän del. Skolöverstyrelsen. Stockholm: Svenska Utbildningsförlaget Liber AB, 1969.
- Magnusson, D., Dunér, A., & Zetterblom, G. Adjustment: A longitudinal study. Stockholm: Almqvist & Wiksell (New York: Wiley), 1975.
- Maier, H.W. Three Theories of Child Development. New York: Harper & Row, 1969.
- Maslow, A. Motivation and Personality. New York: Harper & Row, 1954.
- Northway, M.L. Outsiders. *Sociometry*, 1944, 7, 10-25.
- Northway, M.L., & Wigdor, B. Rorschach patterns related to the sociometric status of school children. *Sociometry*, 1947, 10, 186-199.
- Nowell, A. Peer status as related to measures of personality. *California Journal of Educational Research*, 1953, 1, 37.
- Olweus, D. Hackkycklingar och översittare. Stockholm: Almqvist & Wiksell, 1973.
- Powell, R.M. Comparisons of self-ratings, peer-ratings and expert's ratings of personality adjustment. *Educational and Psychological Measurement*, 1948, VIII, 225-234.
- Roff, M., Sells, S.B., & Golden, M.M. Social adjustment and personality development in children. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1972.
- Simms, J.A., & Simms, T.H. From three to thirteen. London: Longman, 1969.
- Sjølund, A. Er der sammenheng mellem moderens underarbejde og børns sociale og arbejdsmessige tilpassning i skolan? *Socialt Tidsskrift*, 1964, 5, 96-121.

Stensaasen, S. Rejected pupils in the school class. *Pedagogisk Forskning*, 1965, 9, 125-145.

Sullivan, H. S. *The interpersonal theory of psychiatry*. New York: Norton & Co., 1953.

Ullman, C. A. Teachers, peers and tests as predictors of adjustment. *The Journal of Educational Psychology*, 1957, 48, 257-267.

Tabellbilaga

Tabell 1-14

Tabell 1. Medelvärden och standardavvikelser uttryckta i råvärden samt antal observationer för grupper med olika social status i några hembakgrundsvariabler

VAR NR		P-	PN	P+	ΣP	F-	FN	F+	ΣF
001	M	5.07	5.20	4.73	5.00	5.20	5.00	4.71	4.98
1 = hög utbildning	S	1.98	1.66	1.87	1.81	1.97	1.81	2.05	1.91
7 = låg utbildning	N	15	15	15	45	15	15	14	44
008	M	3.08	2.00	2.27	2.43	3.29	2.27	2.38	2.64
	S	1.75	0.68	1.03	1.27	1.33	1.10	1.04	1.23
Antal barn	N	13	14	15	42	14	15	13	42

Tabell 2. Medelvärden och standardavvikelser uttryckta i råvärden samt antal observationer för grupper med olika social status i variabler som avsågs mäta skoltrivsel

VAR NR		P-	PN	P+	ΣP	F-	FN	F+	ΣF
310	M	4.77	3.00	2.47	3.35	3.20	2.00	1.77	2.35
1 = bra	S	2.31	1.31	1.46	1.94	1.32	1.07	0.83	1.25
9 = dåligt	N	13	15	15	43	15	15	13	43
313	M	4.55	2.09	2.13	2.84	3.09	2.00	1.53	2.13
1 = bra	S	1.69	1.22	1.36	1.79	1.22	1.41	0.64	1.26
9 = dåligt	N	11	11	15	37	11	13	15	39
311	M	4.62	3.27	2.87	3.53	3.47	2.27	1.69	2.51
1 = bra	S	2.06	1.49	1.73	1.87	1.30	1.39	0.75	1.39
9 = dåligt	N	13	15	15	43	15	15	13	43
314	M	4.45	2.64	2.33	3.05	3.18	2.46	1.47	2.28
1 = bra	S	1.69	1.21	1.68	1.78	1.17	1.61	0.52	1.34
9 = dåligt	N	11	11	15	37	11	13	15	39

Tabell 3. Medelvärden och standardavvikelser uttryckta i råvärden samt antal observationer för grupper med olika social status i variabler som avsågs mäta kamratrelationer (enligt moders- och fadersintervju)

VAR NR		P-	PN	P+	ΣP	F-	FN	F+	ΣF
338	M	2.38	2.20	1.87	2.14	2.67	2.53	2.23	2.49
1 = många kamrat.	S	1.19	0.77	0.52	0.86	0.98	0.74	0.44	0.77
5 = inga	N	13	15	15	43	15	15	13	43
346	M	2.09	2.00	1.93	2.00	2.55	2.46	2.07	2.33
1 = många kamrat.	S	1.04	0.45	0.26	0.62	0.93	0.52	0.46	0.66
5 = inga	N	11	11	15	37	11	13	15	39
343	M	2.08	1.40	1.40	1.60	1.87	1.27	1.00	1.40
1 = nöjd	S	1.08	0.51	0.51	0.77	0.74	0.46	0.0	0.62
5 = missnöjd	N	12	15	15	42	15	15	13	43
349	M	2.00	1.27	1.53	1.59	1.60	1.31	1.40	1.42
1 = nöjd	S	1.18	0.47	0.83	0.90	0.52	0.48	0.51	0.50
5 = missnöjd	N	11	11	15	37	10	13	15	38
344	M	2.25	2.00	2.07	2.10	2.13	1.73	1.54	1.81
1 = harmoni	S	0.62	0.38	0.59	0.53	0.83	0.88	0.52	0.79
5 = disharmoni	N	12	15	15	42	15	15	13	43
350	M	2.27	1.91	2.07	2.08	2.00	1.69	1.67	1.76
1 = harmoni	S	0.47	0.54	0.59	0.55	0.0	0.63	0.62	0.54
5 = disharmoni	N	11	11	15	37	10	13	15	38

Tabell 4. Medelvärden och standardavvikelser uttryckta i råvärden samt antal observationer för grupper med olika social status i variabler som avsågs mäta hemförhållanden

VAR NR		P-	PN	P+	ΣP	F-	FN	F+	ΣF
037	M	3.46	2.40	2.07	2.60	2.93	2.13	1.69	2.28
1 = harmoni	S	1.76	0.91	1.22	1.42	1.33	1.06	0.85	1.20
9 = disharmoni	N	13	15	15	43	15	15	13	43
052	M	3.09	2.09	2.33	2.49	2.36	2.23	1.73	2.08
1 = harmoni	S	1.70	0.83	1.23	1.33	1.03	1.24	0.70	1.01
9 = disharmoni	N	11	11	15	37	11	13	15	39
035	M	3.73	2.27	2.80	2.92	2.46	2.00	1.62	2.03
1 = goda relationer	S	1.49	0.65	1.08	1.23	1.20	0.82	0.51	0.93
9 = dåliga "	N	11	11	15	37	13	13	13	39
036	M	3.18	2.27	2.27	2.54	2.27	2.15	1.62	2.00
1 = goda relationer	S	1.08	0.79	0.96	1.02	0.47	0.99	0.51	0.75
9 = dåliga "	N	11	11	15	37	11	13	13	37
011	M	2.31	2.00	1.93	2.07	2.13	2.27	1.71	2.05
1 = hög trivsel	S	0.95	0.39	0.73	0.72	0.83	1.39	0.47	0.99
7 = saknar trivsel	N	13	14	14	41	15	15	14	44
016	M	4.15	4.27	4.60	4.35	4.00	4.07	4.00	4.02
1 = inte nöjd	S	0.55	0.46	0.51	0.53	1.13	0.59	0.91	0.89
5 = belåten	N	13	15	15	43	15	15	13	43
020	M	4.18	4.36	4.67	4.43	4.36	3.92	4.33	4.21
1 = inte nöjd	S	0.87	0.67	0.49	0.69	0.92	0.76	0.62	0.77
5 = belåten	N	11	11	15	37	11	13	15	39
029	M	2.17	1.93	1.73	1.93	2.07	1.53	1.62	1.74
1 = belåten	S	0.83	0.80	0.88	0.84	0.70	0.52	0.65	0.66
5 = missbelåten	N	12	15	15	42	15	15	13	43

Tabell 5a. Medelvärden och standardavvikelser uttryckta i råvärden samt antal observationer för grupper med olika social status i variabler som avsågs mäta hur barnet uppfostras

VAR NR		P-	PN	P+	ΣP	F-	FN	F+	ΣF
084	M	3.69	3.13	3.93	3.58	3.73	2.73	3.46	3.30
1 = frihetsgivande	S	1.75	1.88	2.19	1.94	2.31	1.10	2.30	1.97
9 = dominerande	N	13	15	15	43	15	15	13	43
113	M	3.82	2.55	3.47	3.30	4.64	3.69	3.33	3.82
1 = frihetsgivande	S	2.09	1.37	1.68	1.76	2.46	2.02	2.06	2.17
9 = dominerande	N	11	11	15	37	11	13	15	39
085	M	5.77	6.67	6.73	6.42	6.13	6.13	6.92	6.37
1 = slapp	S	2.05	0.90	0.80	1.37	2.10	1.88	1.26	1.80
9 = medveten	N	13	15	15	43	15	15	13	43
114	M	5.91	6.55	6.93	6.51	6.64	6.69	6.93	6.77
1 = slapp	S	1.70	1.44	1.67	1.63	1.50	1.93	0.96	1.46
9 = medveten	N	11	11	15	37	11	13	15	39
109	M	3.69	3.27	3.20	3.37	3.47	2.93	2.00	2.84
1 = konsekvent	S	1.38	1.33	1.15	1.27	1.60	1.62	0.82	1.51
9 = inkonsekvent	N	13	15	15	43	15	15	13	43
138	M	2.82	3.00	2.67	2.81	2.91	2.92	2.40	2.72
1 = konsekvent	S	1.17	1.48	0.98	1.17	1.45	1.04	1.06	1.17
9 = inkonsekvent	N	11	11	15	37	11	13	15	39

Tabell 5b. Medelvärden och standardavvikelser uttryckta i råvärden samt antal observationer för grupper med olika social status i variabler som avsågs mäta hur barnet uppfostras

VAR NR		P-	PN	P+	ΣP	F-	FN	F+	ΣF
111	M	3.64	3.27	2.80	3.19	2.92	2.31	2.00	2.39
1 = eniga	S	1.43	1.68	1.37	1.49	1.16	1.03	0.58	1.00
9 = oeniga	N	11	11	15	37	12	13	13	38
140	M	3.45	2.36	2.33	2.68	2.45	2.31	1.69	2.14
1 = eniga	S	1.69	1.03	1.18	1.38	0.69	1.11	0.48	0.86
9 = oeniga	N	11	11	15	37	11	13	13	37
112	M	4.00	3.40	2.27	3.19	2.80	1.67	1.38	1.98
1 = inga	S	1.96	2.03	1.10	1.84	1.52	0.62	0.65	1.19
9 = stora	N	13	15	15	43	15	15	13	43
141	M	3.64	2.64	2.07	2.70	2.09	1.54	1.60	1.72
1 = inga	S	1.86	1.03	0.70	1.37	0.83	0.78	0.63	0.76
9 = stora	N	11	11	15	37	11	13	15	39
148	M	2.62	3.00	2.93	2.86	3.20	3.67	3.46	3.44
1 = ofta	S	0.65	0.76	0.80	0.74	0.86	0.49	0.66	0.70
4 = aldrig	N	13	15	15	43	15	15	13	43
154	M	2.73	3.09	3.13	3.00	3.00	3.31	3.47	3.28
1 = ofta	S	0.79	0.83	0.74	0.78	0.89	0.75	0.74	0.79
4 = aldrig	N	11	11	15	37	11	13	15	39

Tabell 6. Medelvärden och standardavvikelser uttryckta i råvärden samt antal observationer för grupper med olika social status i variabler som avsågs mäta föräldrarnas attityder och värderingar i uppfostringsfrågor

VAR NR		P-	PN	P+	ΣP	F-	FN	F+	ΣF
160	M	1.92	1.80	1.60	1.77	1.80	1.40	1.54	1.58
1 = är som hon bör	S	0.64	0.56	0.51	0.57	0.86	0.51	0.52	0.66
4 = är inte som hon bör	N	13	15	15	43	15	15	13	43
167	M	1.82	1.55	1.47	1.59	1.64	1.54	1.60	1.59
1 = är som han bör	S	0.98	0.52	0.52	0.69	0.50	0.52	0.51	0.50
4 = är inte som han bör	N	11	11	15	37	11	13	15	39
150	M	2.85	2.07	2.33	2.40	2.60	1.73	1.85	2.07
1 = dålig	S	1.52	1.28	1.45	1.42	1.40	0.80	0.80	1.10
5 = bra	N	13	15	15	43	15	15	13	43
156	M	2.18	2.18	2.53	2.32	3.09	2.00	1.80	2.23
1 = dålig	S	1.08	1.25	1.46	1.27	1.51	0.71	0.41	1.06
5 = bra	N	11	11	15	37	11	13	15	39
151	M	2.92	3.13	2.67	2.91	2.47	3.00	2.38	2.63
1 = inte skadlig	S	1.04	1.06	1.05	1.04	1.13	1.00	0.77	1.00
5 = mycket skadlig	N	13	15	15	43	15	15	13	43
157	M	2.64	3.18	2.93	2.92	2.36	2.46	3.07	2.66
1 = inte skadlig	S	0.92	0.98	1.03	0.98	0.81	0.88	1.00	0.94
5 = mycket skadlig	N	11	11	15	37	11	13	14	38

Tabell 7a. Medelvärden och standardavvikelser uttryckta i råvärden samt antal observationer för grupper med olika social status i variabler som avsågs mäta föräldrarnas relationer till barnet.

VAR NR		P-	PN	P+	ΣP	F-	FN	F+	ΣF
175	M	2.62	2.07	2.47	2.37	2.33	1.87	1.85	2.02
1 = acceptande	S	0.96	0.46	0.92	0.82	0.82	0.64	0.69	0.74
9 = avvisande	N	13	15	15	43	15	15	13	43
180	M	3.09	2.27	2.33	2.54	2.55	2.46	1.93	2.28
1 = acceptande	S	1.22	0.65	0.72	0.93	0.69	0.78	0.59	0.72
9 = avvisande	N	11	11	15	37	11	13	15	39

Tabell 7b. Medelvärden och standardavvikelser uttryckta i råvärden samt antal observationer för grupper med olika social status i variabler som avsågs mäta föräldrarnas relationer till barnet

VAR NR		P-	PN	P+	ΣP	F-	FN	F+	ΣF
176	M	4.62	4.53	4.73	4.63	4.80	4.27	4.85	4.63
1 = barnet helt i centrum	S	1.39	0.83	0.80	1.00	0.68	0.96	0.55	0.79
9 = passiv, likgiltig	N	13	15	15	43	15	15	13	43
181	M	5.00	4.64	4.87	4.84	5.09	5.00	4.53	4.84
1 = barnet helt i centrum	S	0.77	0.50	0.64	0.65	0.70	0.43	1.19	0.89
9 = passiv, likgiltig	N	11	11	15	37	11	12	15	38
177	M	4.46	4.47	4.73	4.56	4.93	4.53	4.77	4.74
1 = överdrivet	S	1.33	0.74	0.59	0.91	0.46	1.30	0.44	0.85
9 = likgiltig	N	13	15	15	43	15	15	13	43
182	M	5.45	4.64	4.93	5.00	5.09	5.15	4.73	4.97
1 = överdrivet	S	1.37	0.50	0.46	0.88	0.54	0.90	0.80	0.78
9 = likgiltig	N	11	11	15	37	11	13	15	39
178	M	3.85	4.33	4.93	4.40	4.07	4.20	4.15	4.14
1 = överängslig	S	1.57	0.90	0.59	1.14	0.96	1.21	0.99	1.04
9 = nonchalant	N	13	15	15	43	15	15	13	43
183	M	5.27	4.91	4.93	5.03	4.64	4.85	4.33	4.59
1 = överängslig	S	0.79	0.54	0.26	0.55	0.81	0.55	0.98	0.82
9 = nonchalant	N	11	11	15	37	11	13	15	39
179	M	4.54	4.60	5.00	4.72	4.27	4.47	4.54	4.42
1 = överbeskyddande	S	0.97	0.74	0.38	0.73	1.03	0.74	1.05	0.93
9 = överfordrande	N	13	15	15	43	15	15	13	43
184	M	5.18	5.00	5.07	5.08	4.64	4.85	4.73	4.74
1 = överbeskyddande	S	0.98	0.0	0.26	0.55	1.12	0.38	0.59	0.72
9 = överfordrande	N	11	11	15	37	11	13	15	39

Tabell 8. Medelvärden och standardavvikelser uttryckta i råvärden samt antal observationer för grupper med olika social status i variabler som avsågs mäta barnets beteende mot kamrater enligt läraren

VAR NR		P-	PN	P+	ΣP	F-	FN	F+	ΣF
375	M	2.93	1.87	2.00	2.27	2.67	1.40	1.07	1.71
1 = aldrig	S	1.53	1.13	1.31	1.39	1.54	0.83	0.26	1.22
5 = ofta	N	15	15	15	45	15	15	15	45
378	M	2.47	1.67	1.67	1.93	2.00	1.33	1.00	1.44
1 = aldrig	S	1.51	0.98	1.11	1.25	1.20	0.82	0.0	0.92
5 = ofta	N	15	15	15	45	15	15	15	45
382	M	2.36	1.79	1.47	1.86	2.07	1.47	1.00	1.51
1 = aldrig	S	1.45	1.19	0.74	1.19	1.28	0.74	0.0	0.94
5 = ofta	N	14	14	15	43	15	15	15	45
374	M	1.87	2.53	2.80	2.40	1.53	1.67	3.00	2.07
1 = aldrig	S	1.13	1.13	1.26	1.21	0.83	1.05	1.25	1.23
5 = ofta	N	15	15	15	45	15	15	15	45
379	M	1.73	2.80	3.27	2.60	2.00	2.40	3.40	2.60
1 = aldrig	S	1.10	1.21	1.39	1.37	1.25	1.35	1.24	1.39
5 = ofta	N	15	15	15	45	15	15	15	45

Tabell 9. Medelvärden och standardavvikelser uttryckta i råvärden samt antal observationer för grupper med olika social status i variabler som avsågs mäta kamraternas beteende mot barnet enligt läraren

VAR NR		P-	PN	P+	ΣP	F-	FN	F+	ΣF
415	M	3.00	1.67	1.33	2.00	3.27	1.53	1.13	1.98
1 = aldrig	S	1.51	1.18	0.62	1.35	1.62	0.99	0.35	1.44
5 = ofta	N	15	15	15	45	15	15	15	45
416	M	3.07	2.47	1.40	1.98	1.73	1.27	1.00	1.33
1 = aldrig	S	1.58	0.74	0.63	1.31	0.96	0.80	0.0	0.77
5 = ofta	N	15	15	15	45	15	15	15	45
420	M	2.21	1.21	1.00	1.47	2.50	1.33	1.00	1.59
1 = aldrig	S	1.37	0.43	0.0	0.96	1.40	0.62	0.0	1.06
5 = ofta	N	14	14	15	43	14	15	15	44
421	M	2.21	1.21	1.07	1.49	2.36	1.33	1.00	1.55
1 = aldrig	S	0.80	0.58	0.26	0.77	1.39	0.62	0.0	1.02
5 = ofta	N	14	14	15	43	14	15	15	44
418	M	2.14	3.50	4.07	3.26	2.21	2.93	3.93	3.05
1 = aldrig	S	0.95	0.85	0.46	1.11	0.80	0.80	0.59	1.01
5 = ofta	N	14	14	15	43	14	15	15	44

Tabell 10. Medelvärden och standardavvikelser uttryckta i råvärden samt antal observationer för grupper med olika social status i variabler som avsågs mäta lärarens inställning till eleven

VAR NR		P-	PN	P+	ΣP	F-	FN	F+	ΣF
442	M	2.47	1.87	1.60	1.98	2.73	1.93	1.20	1.96
Rangordning efter hur lära- ren föredrar eleverna	S	0.64	0.74	0.74	0.78	0.59	0.59	0.41	0.82
	N	15	15	15	45	15	15	15	45
443	M	4.00	2.60	2.67	3.09	3.40	1.93	1.33	2.22
1 = inga besvär	S	1.07	1.40	1.50	1.46	1.30	1.28	1.05	1.48
5 = mycket be- svär	N	15	15	15	45	15	15	15	45

Tabell 11. Medelvärden och standardavvikelser uttryckta i råvärden samt antal observationer för grupper med olika social status i variabler som avsågs mäta personlighetsdrag hos eleven enligt läraren

VAR NR		P-	PN	P+	ΣP	F-	FN	F+	ΣF
246	M	2.80	2.87	2.93	2.87	3.13	3.07	2.87	3.02
1 = exhibitioni- stisk	S	1.08	0.64	0.59	0.79	0.83	0.88	0.64	0.78
5 = blyg	N	15	15	15	45	15	15	15	45
248	M	3.13	3.07	3.20	3.13	3.40	3.27	3.07	3.24
1 = skrytsam	S	0.99	0.59	0.41	0.69	0.74	0.70	0.26	0.61
5 = dålig själv- känsla	N	15	15	15	45	15	15	15	45
252	M	3.00	3.27	3.20	3.16	3.13	3.40	3.60	3.38
1 = ängslig	S	0.53	0.46	0.56	0.52	0.64	0.51	0.63	0.61
5 = hårdhudad	N	15	15	15	45	15	15	15	45

Tabell 12. Medelvärden och standardavvikelser uttryckta i råvärden samt antal observationer för grupper med olika social status i variabler som avsågs mäta elevens relationer till sina klasskamrater enligt eleven själv

VAR NR		P-	PN	P+	ΣP	F-	FN	F+	ΣF
352	M	5.87	4.00	2.86	4.27	5.50	3.93	2.40	3.91
1 = goda	S	2.03	1.56	1.35	2.06	2.38	1.75	1.80	2.32
9 = dåliga	N	15	15	14	44	14	15	15	44
428	M	4.73	5.93	6.93	5.87	6.14	7.27	7.73	7.07
1 = alltid	S	1.83	1.83	1.62	1.95	1.75	1.67	1.44	1.72
9 = aldrig	N	15	15	15	45	14	15	15	44
429	M	4.60	5.80	6.87	5.76	5.50	6.93	7.07	6.52
1 = alltid	S	1.59	1.52	1.19	1.69	1.83	1.44	2.02	1.87
9 = aldrig	N	15	15	15	45	14	15	15	44
353	M	5.07	6.80	8.00	6.62	5.71	7.47	8.54	7.21
1 = ständigt	S	2.05	1.78	1.20	2.07	1.82	1.81	0.97	1.94
9 = aldrig	N	15	15	15	45	14	15	13	42
356	M	5.00	5.73	7.80	6.18	4.71	6.29	7.20	6.09
1 = helt isole-	S	2.30	2.37	1.15	2.31	2.64	1.86	1.93	2.36
rad	N	15	15	15	45	14	14	15	43
9 = ingen iso-									
lering									
405	M	5.20	3.53	2.80	3.84	5.07	2.93	2.60	3.50
1 = mycket	S	1.97	0.99	1.21	1.74	2.37	1.75	1.96	2.27
positiv	N	15	15	15	45	14	15	15	44
9 = mycket									
negativ									
408	M	5.87	7.53	7.47	6.96	7.00	7.87	8.20	7.70
1 = alltid	S	2.39	1.68	1.55	2.02	1.96	1.68	1.47	1.75
9 = aldrig	N	15	15	15	45	14	15	15	44
409	M	5.93	6.60	7.40	6.64	6.43	6.93	7.53	6.98
1 = alltid	S	2.02	2.06	1.50	1.93	1.91	1.67	1.64	1.76
9 = aldrig	N	15	15	15	45	14	15	15	44

Tabell 13. Medelvärden och standardavvikelser uttryckta i råvärden samt antal observationer för grupper med olika social status i variabler som avsågs mäta elevens relationer till sina övriga kamrater (alltså förutom klasskamraterna) enligt eleven själv

VAR NR		P-	PN	P+	ΣP	F-	FN	F+	ΣF
358	M	4.47	3.00	2.07	3.18	4.93	3.57	2.40	3.60
1 = goda	S	1.92	1.20	1.03	1.72	1.54	1.55	1.76	1.90
9 = dåliga	N	15	15	15	45	14	14	15	43
433	M	6.00	7.00	7.53	6.84	6.85	8.13	8.33	7.81
1 = alltid	S	1.51	1.46	1.19	1.51	1.68	1.19	0.98	1.42
9 = aldrig	N	15	15	15	45	13	15	15	43
434	M	5.47	6.20	7.13	6.27	6.43	7.33	7.80	7.20
1 = alltid	S	1.41	1.37	0.92	1.40	1.55	1.40	1.08	1.44
9 = aldrig	N	15	15	15	45	14	15	15	44
359	M	6.53	7.87	8.27	7.56	6.21	7.73	8.38	7.43
1 = ständigt	S	1.81	1.41	0.80	1.56	1.58	1.53	0.96	1.64
9 = aldrig	N	15	15	15	45	14	15	13	42
361	M	6.67	6.93	8.20	7.27	5.21	6.93	7.73	6.66
1 = helt isolerad	S	1.84	1.44	1.15	1.62	2.23	1.58	1.49	2.03
9 = ingen isolering	N	15	15	15	45	14	15	15	44
410	M	3.67	2.93	2.47	3.02	4.23	3.07	2.33	3.16
1 = mycket positiv	S	1.29	0.80	1.06	1.16	1.36	1.44	1.50	1.60
9 = mycket negativ	N	15	15	15	45	13	15	15	43
413	M	6.53	7.73	7.53	7.27	7.57	8.33	8.67	8.20
1 = alltid	S	2.29	1.62	2.23	2.09	1.45	1.05	0.72	1.17
9 = aldrig	N	15	15	15	45	14	15	15	44
414	M	6.53	7.07	7.60	7.07	7.14	7.67	7.93	7.59
1 = alltid	S	2.23	1.67	1.30	1.79	1.46	1.35	1.22	1.35
9 = aldrig	N	15	15	15	45	14	15	15	44

Tabell 14. Medelvärden och standardavvikelser uttryckta i råvärden samt antal observationer för grupper med olika social status i variabler som avsågs mäta elevens relationer till sin lärare enligt eleven själv, samt elevens inställning till skolan

VAR NR		P-	PN	P+	ΣP	F-	FN	F+	ΣF
458	M	4.67	3.80	3.07	3.84	4.50	3.60	2.40	3.48
1 = goda	S	1.84	1.78	2.02	1.95	1.60	1.59	1.72	1.72
9 = dåliga	N	15	15	15	45	14	15	15	44
448	M	5.87	6.00	6.13	6.00	6.43	8.27	8.13	7.64
1 = alltid	S	1.88	2.20	2.26	2.08	1.74	1.03	1.41	1.62
9 = aldrig	N	15	15	15	45	14	15	15	44
453	M	6.20	6.07	6.33	6.20	5.86	6.53	7.80	6.75
1 = alltid	S	1.57	1.44	1.63	1.52	1.56	1.81	1.42	1.77
9 = aldrig	N	15	15	15	45	14	15	15	44
455	M	7.80	7.80	8.00	7.86	7.71	8.40	8.57	8.23
1 = ständiga	S	1.57	1.57	1.41	1.49	1.07	1.35	0.85	1.15
9 = inga	N	15	15	14	44	14	15	14	43
316	M	4.87	4.20	3.53	4.20	4.93	3.13	2.33	3.43
1 = mycket positiva	S	1.81	1.82	1.46	1.75	2.23	1.55	1.50	2.05
9 = mycket negativa	N	15	15	15	45	14	15	15	44

Som exempel på utformningen av huvudvariablerna ges beteende-beskrivning (ej fullständig), avseende extrembeteenden, och verbal definition för följande variabel från modersintervjun (motsvarande variabel finns i fadersintervjun):

084 Uppfostran frihet - dominerande

(Denna variabel redovisas under rubrik "5. Hemförhållanden: Barnets uppfostran enligt föräldrarna" i resultatredovisningen.)

Beteendebeskrivning:

Exempel på frihetsgivande beteenden hos modern (positiva beteenden).

Modern ställer få och för barnets ålder avpassade krav.

ställer upp få förbud.

är mycket sparsam med bestraffningar och använder milda sådana, avpassade efter barnet och förseelsens art.

förklarar och ger skäl till sina krav och bestraffningar så långt möjligt.

låter barnet självt disponera sin lediga tid.

ger barnet frihet att bestämma hur det ska använda sina fickpengar.

ger barnet medbestämmanderätt betr. klädsel, inköp av kläder, inköp av gemensamma saker till hemmet, lovens användning, semesterresors mål etc.

låter barnet självt välja egna hobbies, vänner etc.

ger barnet frihet att ha egna åsikter om olika saker.

uppmuntrar barnet när det visar initiativ och försvarar egna ideer,

låter barnet säga sin mening och fritt delta i de vuxnas samtal (och uppmuntrar till detta).

Exempel på dominerande beteenden hos modern (negativa beteenden).

Modern kontrollerar barnet enligt ett rigitt system av krav och förbud, belöningar och bestraffningar.

ger stränga straff (hot, aga e. dyl.) för minsta överträdelse av föräldrarnas krav.

straffar barnet utan att ge det möjlighet att förklara sitt beteende.

har stora, godtyckligt bestämda krav.

övervakar, ger order och disciplinerar i alla sammanhang.

ger inga förklaringar till sina krav, bestraffningar eller belöningar.

fordrar att barnet ska ha tillåtelse till allt det gör (köpa saker för egna pengar, leka med kamrater, gå ifrån den egna gården, gå hem till kamrater, gå på bio med dem etc.).

låter inte barnet disponera sin lediga tid som det vill.

tillåter inte barnet att självt välja hobbies, vänner etc.

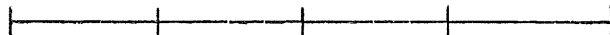
försöker diktera hur barnet ska tänka betr. olika saker.

kväver barnets egna initiativ.

tillåter inte att barnet har egna idéer och försvarar dem.

Utformningen av variabeln med verbal definition i intervjuformuläret:

Frihetsgivande
uppfostran

Dominerande
uppfostran

Def. av frihetsgivande uppfostran:

Barnet har medbestämmanderätt när det gäller saker som berör barnet självt. Modern ger medvetet stor frihet när det gäller alla barnets aktiviteter. Hon använder inga eller få förbud i uppfostran. Hon använder inte tvång och kräver inte absolut lydnad från barnets sida. Hon ger skäl och förklaringar till sina uppfostringsåtgärder och uppfostrar barnet till att självt tänka och avgöra hur det ska handla.

Def. av dominerande uppfostran:

Barnet saknar medbestämmanderätt när det gäller saker som berör barnet självt. Modern är strängt kontrollerande när det gäller alla barnets aktiviteter. Hon ställer ständigt upp många förbud. Hon använder tvång i uppfostran och kräver absolut lydnad från barnets sida. Hon ger inte barnet några skäl eller förklaringar till sina uppfostringsåtgärder. Barnet ges ingen möjlighet att självt tänka och avgöra hur det ska handla.